

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

WETTELIJKE VOORSCHRIFTEN OMTRENT DE VEILIGHEID VAN ELEKTRISCHE INSTALLATIES IN BEDRIJVEN EN IN PRIVÉ-WONINGEN

Ongevallen met elektrische installaties stellen de jurist en de deskundige voor moeilijke vragen. Bij het beoordelen van foutief gedrag komen immers niet enkel de klassieke burgerrechtelijke en strafrechtelijke problemen aan bod, maar ook de verplichtingen die voortvloeien uit het specifieke veiligheidsrecht dat het gebruik van deze installaties omringt. Het is dit soort recht dat we in dit artikel wensen te bekijken, in de toepassing ervan zowel op de bedrijven als op de privé-woningen.

Met deze studie wordt ook beoogd de sociale functie van dit veiligheidsrecht beter te releveren. Rechtstreekse aanleiding waren immers diverse ernstige branden waarvan het deskundig onderzoek aantoonde dat de vermoedelijke oorzaak moest worden gezocht in de erbarmelijke toestand van de elektrische installaties in het algemeen en de onvakkundige herstelling van smeltverzekeringen in het bijzonder. Zijn we dan in ons land zo slecht gewapend om dergelijke toestanden te voorkomen? De vraag wordt bijgevolg gesteld naar het bestaan en de efficiëntie van de veiligheidsregels die zorgen voor de bescherming tegen een ernstige bedreiging, waarmee alle burgers worden geconfronteerd.

1. De rechtsbronnen

Niet minder dan vijf verschillende rechtsbronnen dienen te worden geconsulteerd om een begin van inzicht te krijgen. De eerste vier bestaan telkens uit een reeks wetten en uitvoeringsbesluiten die een bepaald aspect van 's lands veiligheidspolitiek regelen en waarin onder meer voorschriften opgenomen zijn omtrent de veiligheid van elektrische installaties. De laatste rechtsbron hoort tot de contractuele rechtsfeer en staat bijgevolg helemaal apart. Daar ze voor ons onderwerp belangrijk is, mag ze in de inventaris niet ontbreken.

Eerste rechtsbron: het stelsel van de vergunningen

De wet van 5 mei 1888 (B.S. 13 mei 1888) organiseerde het toezicht op de gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke inrichtingen. Oorspronkelijk was het eerder de bedoeling de eigenaars van de *aanliggende panden* te beschermen. De wet is bijgevolg geboren uit een typische negentiende-eeuwse bekommernis: de bescherming van particulier eigendom tegen de uit een al te liberale aanwending van andere eigendommen voortvloeiende gevaren. Mettertijd werd in de uitvoeringsbesluiten het accent verlegd naar de bescherming van de *omwonende mensen* — eigenaars of niet —, maar er zijn toch nog altijd herinneringen aan het eerste opzet in de wetgeving aanwezig¹.

Bovendien werden, ingevolge het besluit van de Regent van 11 februari 1946, de uitvoeringsbesluiten van de wet van 5 mei 1888 opgenomen in een «Algemeen Reglement voor de Arbeidsbescherming» (A.R.A.B.), waarvan ze voortaan titel I zouden vormen². Bij het afleveren van de vergunningen werd sindsdien ook meer gelet op de bescherming van de *arbeiders binnen het gevaarlijk bedrijf*, wat de tendens om naar mensen i.p.v. naar goederen te kijken nog ten goede kwam.

Hoewel er sinds 1946 sprake is van «Arbeidsbescherming», heeft men toch aan het toepassingsge-

¹ Zo hebben de eigenaars van de aanliggende panden nog altijd belangrijke rechten op informatie en inspraak, waar zij ook wonen. Cf. de artt. 3 en 4 van het A.R.A.B. Zie R. NUYTS, *De als gevaarlijk, ongezond of hinderlijk ingedeelde inrichtingen*, Brugge, 1975, dl. 1, blz. 42-43.

² Voor de tekst van het Algemeen Reglement voor de Arbeidsbescherming gebruiken we de driemaandelijks bijgehouden uitgaven van C.E.D.-Samsom, *Arbeidsbescherming*. Wegens de vele sinds 1946 ingetreden wijzigingen is het onbegonnen werk naar de originele bronnen te verwijzen.

bied van de wet van 5 mei 1888 niets veranderd. Titel 1 van het A.R.A.B. bleef een instrument dat, zoals vroeger, ook voor de bescherming van de niet-arbeidende burens en de eigenaars van de omliggende panden moest dienen. Terecht vatten vandaag de meeste auteurs deze wetgeving op als een algemene bescherming van de burger wonend en werkend in een bedreigd milieu³.

Dit soort wetgeving bleef dus haar oorspronkelijke algemene draagwijdte behouden. Om haar werkingsgebied te beschrijven wijst zij trouwens enkel op gevaarlijke technieken en activiteiten, die theoretisch zowel in bedrijven als in privé-woningen aangetroffen kunnen worden en ze maakt daartussen geen onderscheid⁴. Zo komen in haar lijsten van gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke «inrichtingen» ook bepaalde elektrische installaties voor, die evengoed in privé-gebouwen als in bedrijven aanwezig kunnen zijn⁵. Natuurlijk komen ze veel frequenter voor in de bedrijven, maar dit verandert niets aan het toepassingsgebied. Voor de wettelijk gecatalogeerde gevaarlijke installaties in privé-gebouwen dienen bijgevolg bij de bevoegde overheid dezelfde vergunningen te worden gevraagd als voor de bedrijven. Het afleveren van zulke vergunning kan samengaan met het opleggen van voorwaarden, waaraan zal moeten worden voldaan. Overtredingen kunnen strafrechtelijk worden vervolgd (artt. 2-6, wet van 5 mei 1888), maar kunnen ook aanleiding geven tot burgerlijke sancties (sluiten van inrichtingen, stilleggen van werkzaamheden enz. - artt. 19-23 A.R.A.B.).

Tweede rechtsbron : het algemeen reglement op de veiligheid van de elektriciteitsinstallaties

De wet van 10 maart 1925 (B.S. 25 april 1925) op de elektriciteitsvoorziening bevat bijna uitsluitend economische regelingen en wordt dan ook vaak als

een zuiver economische wet gezien en gehanteerd. Alleen wordt in art. 21, 1°, aan de Koning de volmacht gegeven om een «Algemeen reglement» omtrent de veiligheid van elektrische installaties uit te vaardigen. Bovendien bepaalt art. 24 dat inbreuken op dit reglement strafbaar zijn. Het algemeen reglement op de veiligheid van elektrische uitrustingen werd bij K.B. van 28 december 1931 uitgevaardigd (B.S. 27 januari 1932), en was toepasselijk op praktisch alle installaties zowel binnen als buiten de bedrijven⁷. Ook hier werd het toepassingsgebied omschreven met een verwijzing naar technische uitrustingen, waar deze ook mochten voorkomen. Het reglement voerde voornamelijk technische regels in omtrent het *aanbrengen, gebruiken en onderhouden* van elektrische installaties (zonder nochtans deze handelingen specifiek te vermelden).

Maar opnieuw herhaalde zich dezelfde geschiedenis. Bij besluit van de Regent van 27 september 1947 werd ook dit reglement opgenomen in de poging tot coördinatie waaruit het A.R.A.B. is ontstaan. Sindsdien vindt het daar zijn plaats als hoofdstuk 1 van titel III, waarvan het zeer misleidende afschrift luidt : «Bijzondere bepalingen toepasselijk in *zekere nijverheidstakken*». Niets lijkt minder waar te zijn, want ook hier werd niets in de wet en het toepassingsgebied ervan gewijzigd. Hoewel art. 2 van het besluit van de Regent van 27 september 1947 het algemeen reglement op de veiligheid van elektrische uitrustingen afschafte, nam men in het A.R.A.B. de oorspronkelijke veiligheidsmaatregelen ongewijzigd over en deed geen enkele inspanning om een afzonderlijk reglement voor de privé-sfeer in het leven te roepen. Blijkbaar was iedereen ervan overtuigd dat er juridisch niets veranderde op het ogenblik van de opname in het A.R.A.B., zodat het niet nodig was zich zorgen te maken omtrent de toepasbaarheid van de nieuwe regels op de privé-sfeer.

Men mag trouwens niet vergeten dat er vóór de oorlog (en zelfs nu nog) zeer weinig toezicht uitgeoefend werd op de elektrische installaties van de woningen, zodat het catalogeren van het algemeen reglement van 1931 in het veiligheidsrecht van de arbeidssfeer eigenlijk overeenkwam met de toenmalige *praktische* draagwijdte van deze maatregelen. Waarschijnlijk heeft zich in 1947 niemand gerealiseerd dat de ongelukkige opneming van voor de *hele* bevolking bestemde veiligheidsregels in een «Algemeen Reglement voor de Arbeidsbescherming», nadien verwarring en twijfels zou zaaien, naarmate duidelijker zou blijken dat er ook behoefte was aan eerbied voor deze regels in de privé-sfeer. Over de moeilijkheden die daaromtrent na de oorlog zijn ontstaan handelen we in een volgend hoofdstuk.

³ CHABOT-LÉONARD, «Le contentieux des établissements dangereux, insalubres et incommodes» *Recueil de jurisprudence du droit administratif et du Conseil d'Etat*, 1972, 161-182 ; H. LENAERTS, «La législation sur les établissements dangereux, insalubres et incommodes», *Mouvement communal*, 1968, 635-636

⁴ Er worden door de art. 1 en 2 van het A.R.A.B. enkel twee soorten vergunningsplichtige inrichtingen onderscheiden : de gevaarlijke (klasse 1) en de minder gevaarlijke (klasse 2). In hfdst. 2 van titel 1 worden deze inrichtingen alfabetisch opgesomd met de aanduidingen van de klasse. De te volgen procedure is verschillend naar gelang van de klasse.

⁵ Enkele voorbeelden uit titel 1, hfdst. 2, van het A.R.A.B. : in appartementsgebouwen komen frequent «generatoren», «receptoren» en «transformatoren» voor die een vermogen hebben dat hoger ligt dan de drempels die in de lijst zijn aangegeven, zodat daarvoor vergunningen moeten worden gevraagd (cf. in de lijst onder het woord «Elektriciteit»). In geval van gebruik van elektrisch aangedreven wagens of bij het aanwenden van zon- of windenergie, kunnen ook in sommige gevallen «accumulatoren» voorkomen met een vermogen dat de aangeduide drempel overschrijdt.

⁶ Raad van State, 14 mei 1974, nr. 16.412 (Paque). *Verzameling der arresten van de R.v.S.*, 1974, 510-512 ; H. LENAERTS, op. cit., *Mouvement communal*, 1968, 365.

⁷ Het betrof zowel de installaties van lage als van gemiddelde en hoge spanning. Uitgezonderd bleven echter de inrichtingen van telecommunicatie en van de spoor- en tramwegen.

Derde rechtsbron : wetteksten omtrent de veiligheid van de consument van elektrische behoeften

Een probleem bleef lange tijd onopgelost : bestonden er sinds 1931 wettelijke regels omtrent het aanbrengen, gebruiken en onderhouden van elektrische uitrustingen ? Niemand kon verhinderen dat er gevaarlijk elektrisch materiaal op de markt werd aangeboden en verhandeld. Een schizofrene situatie, ongeveer zoals met wapens die men niet mag bezitten maar die toch te koop zijn.

De wet van 11 juli 1961 «betreffende onontbeerlijke veiligheidswaarborgen welke de machines, de onderdelen van machines, het materieel, de werktuigen, de toestellen en de recipiënten moeten bieden» (B.S. 24 juli 1961) heeft de algemene basis geschapen om aan deze moeilijkheden een einde te maken. Het heeft echter nog tot het K.B. van 23 maart 1977 geduurd, voordat voor «elektrische machines, apparaten en leidingen» ruime uitvoeringsmaatregelen werden genomen⁸.

In dit laatste besluit is er opnieuw sprake van veiligheidsregels die strafrechtelijk gesanctioneerd kunnen worden op basis van art. 6, wet van 11 juli 1961. Ditmaal werden ze echter niet in het A.R.A.B. opgenomen en ze leiden dus een afzonderlijk bestaan. Toch is er interferentie en overlapping met de tweede rechtsbron mogelijk. Art. 1 van de wet van 11 juli 1961 geeft immers zeer grote machten aan de Koning, die niet enkel regels kan uitvaardigen voor de fabricage, het verkopen en het verhuren van elektrische uitrusting, maar ook voor de herstelling, de uitlening, het vervoer en het gebruik.

De artt. 3 en 4 van het K.B. van 23 maart 1977 betreffen wel hoofdzakelijk het afkondigen van veiligheidsnormen voor de fabricage, de verkoop en de verhuur maar art. 4 spreekt toch ook over aflevering na herstelling, transformatie of verandering. Daar het toepassingsgebied van de wet en van het uitvoeringsbesluit opnieuw geen personen maar technische activiteiten en uitrusting viseert, staan niet enkel de fabrikanten en de handelaars onder het bereik van deze wet maar iedere natuurlijke of rechtspersoon die zich met deze uitrusting en de genoemde activiteiten inlaat.

Waar het *essentieel* verschil zit met het in het A.R.A.B. opgenomen reglement omtrent de veiligheid van elektrische installaties is bijgevolg niet zo duidelijke

lijk te zien. Men zal er o.i. trouwens nooit in slagen tussen deze reglementen scherpe lijnen te trekken. Veel beter ware ze alle te bundelen. Daarover straks meer.

Interessant in het recente uitvoeringsbesluit van 23 maart 1977 is ook de juridische techniek die gevolgd wordt om veiligheidsregels af te kondigen. Enerzijds wordt één enkel principe vooropgesteld (artt. 3 en 4) : elektrische machines, apparaten of leidingen moeten worden vervaardigd volgens de *regels van goed vakmanschap* (règles de l'art) ; ander elektrisch materiaal mag niet te koop worden aangeboden, verkocht, verhuurd, afgestaan (zelfs kosteloos), of afgeleverd na herstelling, transformatie of verandering, noch uitgevoerd naar landen van de E.E.G. Anderzijds wordt gezegd aan welke *normen* het *bestuur* zich zal houden om vast te stellen of het elektrisch materiaal beantwoordt aan de regels van goed vakmanschap. Er wordt *onder meer* verwezen naar de geharmoniseerde normen die ingevolge officiële internationale samenwerking worden uitgewerkt of naar veiligheidsregels die door internationale verenigingen worden ontworpen (artt. 5-9). De bevoegde bestuurlijke overheid hanteert deze laatste normen hoofdzakelijk met economische doeleinden (waarborgen van een vrij handelsverkeer voor veilige producten). Als formele regel zijn ze enkel geldig voor het administratief toezicht op de fabricage en handel van elektrisch materiaal. Maar het spreekt vanzelf dat ook de rechter zich door deze normen kan laten inspireren, wanneer hem de vraag gesteld wordt naar de concrete inhoud van het in de artt. 3 en 4 afgekondigde algemene principe volgens hetwelk bij «vervaardiging, verkoop, verhuring, herstel, etc.» de regels van goed vakmanschap nageleefd moeten worden.

Art. 2 van het K.B. van 23 maart 1977 bevat trouwens een wettelijke definitie van het principe alsmede van het begrip «geharmoniseerde norm». Daaruit blijkt dat men met het gestelde beginsel «het veiligheidspeil» wil bereiken dat in de E.E.G. «volgens de ter zake gekregen ervaring geldt». Terwijl de geharmoniseerde normen «bijgewerkt worden op grond van de technologische vooruitgang en de ontwikkeling van de regels van goed vakmanschap op het gebied van veiligheid». Het is bijgevolg duidelijk dat de algemene regel en de concrete uitwerking ervan tot op een zekere hoogte samenhangen, zodat de rechter nooit helemaal afstand zal kunnen nemen van de normen die de overheid voor zichzelf aangelegd heeft.

Vierde rechtsbron : de wetgeving omtrent de normalisatie van elektrisch materiaal

Tot hiertoe verkeerden we in wetgeving uit de strafrechtelijke sfeer. Er bestaan echter ook veilig-

⁸ B.S., 31 maart 1977. Er waren voordien wel reeds enkele partiële regelingen verschenen voor afzonderlijke producten zoals netsnoeren, enz. Een algemene regeling bleef lange tijd uit omdat men internationale afspraken te maken had, ten einde de economische belangen van ons land niet te schaden. Het besluit van 23 maart 1977 vormt dan ook een schakel in een internationale regeling, waaraan zowel economische als veiligheidsmotieven ten grondslag liggen. Aldus poogt dit besluit bepaalde oneerlijke concurrentiepraktijken te keer te gaan, die erin zouden bestaan zich van veiligheidsnormen te bedienen om producten op de markt te weren (cf. art. 10 van het K.B. van 23 maart 1977).

heidsregels, die langs een andere weg aan voorkoming van ongevallen met elektrische uitrusting pogen te doen. De eerste soort uit deze reeks is de wetgeving op de normalisatie van elektrisch materiaal.

De besluitwet van 20 september 1945 betreffende de normalisatie legde de basis voor het Belgisch Instituut voor Normalisatie (B.I.N.), dat hoofdzakelijk een economische taak heeft. Het moet zorgen voor een betere kwaliteit van de Belgische produkten door het opleggen van gestandaardiseerde normen bij de fabricage, zodat de produkten beter beoordeeld, vergeleken en uitgewisseld kunnen worden⁹. Vanzelfsprekend is het onmogelijk bij de uitwerking van zulke normen de veiligheidsvereisten uit de weg te gaan. Wie wil waken over de goede kwaliteit van de Belgische elektrische produkten zal zelfs op de eerste plaats oog moeten hebben voor de veiligheid.

Het B.I.N. kan bijgevolg via haar economische normalisatieactiviteiten een echt veiligheidsbeleid voeren. De procedure die het daarbij in acht te nemen heeft en de gevolgen die verbonden zijn aan de afgekondigde normen, werden vastgelegd door het K.B. van 30 juli 1976 «betreffende de bekrachtiging of de registratie van de door het Belgisch Instituut voor Normalisatie openbaar gemaakte normen» (B.S. 10 september 1976). Er wordt een onderscheid gemaakt tussen gehomologeerde en geregistreerde normen, waarbij de eerste bij koninklijk besluit bekrachtigd worden en in het *Staatsblad* gepubliceerd, terwijl de laatste (uit het buitenland afkomstige normen die men wil overnemen) enkel ingeschreven worden in een register bij het B.I.N. met publikatie in het *Staatsblad*.

Voor de «geharmoniseerde normen», die ingevolge officiële internationale samenwerking tot stand komen, is de procedure afwijkend geregeld door art. 5 van het reeds besproken K.B. van 23 maart 1977.

De statuten van het B.I.N., goedgekeurd bij K.B. van 7 juli 1958, 13 mei 1969 en 10 april 1973, maken het ook mogelijk om het voorbereidend werk verbonden aan het opstellen van de Belgische normen toe te vertrouwen aan gespecialiseerde instellingen. Zo worden de normontwerpen inzake elektrisch materiaal ontwikkeld door het Belgisch Elektrotechnisch Comité, dat een samenwerkingsovereenkomst heeft met het B.I.N. De publikatie gebeurt steeds volgens de vermelde procedure (art. 2, § 1, van het K.B. van 30 juli 1976).

Er wordt niet gerekend op sancties van strafrechtelijke aard om de normen te doen eerbiedigen. Art. 5 van het K.B. van 30 juli 1976 bepaalt enkel dat de openbare instellingen de gehomologeerde normen kunnen gebruiken in hun besluiten, bestuursakten en bestekken, wat frequent gebeurt. Voor de rest wordt vertrouwd op de economische

reflexen van de gebruiker, die de voorkeur zal geven aan genormaliseerde produkten.

Indirect hebben de normen toch voor het strafrecht belang. Art. 7 van hetzelfde koninklijk besluit zegt immers : «De Staat en de andere publiekrechtelijke personen, de privaatrechtelijke personen en de andere belanghebbenden beschouwen zowel de door de Koning bekrachtigde normen als de door het B.I.N. geregistreerde normen als regels van goed vakmanschap» (*règles de savoir-faire*). Deze tekst is zeer algemeen, want hij sluit geen enkele persoon uit en hij heeft betrekking op alle normen, zowel de gehomologeerde als de geregistreerde. Hij zegt bovendien dat iedereen *verplicht* is deze normen te beschouwen als behorende tot de «regels van goed vakmanschap». Aangezien de meeste reeds genoemde rechtsbronnen zowel expliciet als impliciet met deze laatste idee werken, ziet men niet goed in hoe de rechter zich zou kunnen distantiëren van het bestaan van deze concrete normen.

Als de veiligheidswetgeving zelf naar de normen verwijst is er natuurlijk geen enkele twijfel meer mogelijk. Zo eist art. 241 van het A.R.A.B. dat de N.B.N.-normen (normen gepubliceerd door het B.I.N.) moeten worden gerespecteerd bij het plaatsen van isolerende buizen. Het gebruik maken van elektrische uitrusting die niet beantwoordt aan deze normen, kan bijgevolg tot straf leiden.

Tenslotte kan men opnieuw de vraag stellen waar de grens ligt tussen bepalingen behorende tot de derde en de vierde rechtsbron, daar beide finaal erop uit zijn de gebruiker te beschermen tegen het op de markt brengen van gevaarlijk elektrisch materiaal. Bij nader onderzoek blijken de derde en de vierde rechtsbron tamelijk goed op elkaar afgestemd te zijn, althans sinds het recente besluit van 1977. De eerstgenoemde teksten zorgen er nu immers voor dat er een *algemene*, door de wet gesanctioneerde verplichting is om de fabricage, de verkoop, de verhuur, de aflevering na herstel of verandering, het uitleen (zelfs kosteloos) van elektrische uitrusting volgens de regels van goed vakmanschap te doen verlopen, terwijl de laatstgenoemde teksten de nodige infrastructuur op de been brengen om op praktische wijze belangrijke regels van het goede vakmanschap te publiceren.

Vijfde rechtsbron: de door de distributiemaatschappijen opgelegde veiligheidsregels

Helemaal buiten de strafrechtelijke sfeer, maar toch efficiënt burgerlijk gesanctioneerd, staan de veiligheidsregels die door de elektriciteitsbedrijven zijn opgesteld en aan hun klanten worden opgelegd bij het sluiten van het contract. Deze regels zijn met de overeenkomst al of niet te nemen, zodat hier alle

⁹ Cf. verslag aan de Regent bij de besluitwet van 20 september 1945, B.S., 27 oktober 1945.

kenmerken van het toetredingscontract aanwezig zijn.

Wie deze regels niet nakomt, kan zich de levering van elektriciteit onttogen zien. Bovendien geven de artt. 261 en 262 van het A.R.A.B. aan de distributiemaatschappijen het recht om het technisch toezicht te organiseren dat voor andere veiligheidsproblemen normaal aan onafhankelijke «erkende organismen» wordt toevertrouwd¹⁰. Zij zijn dus voldoende gewaagd om deze soort veiligheidsregels te doen nakomen¹¹.

Deze regels zijn vervat in een «Technisch Reglement» dat door de Vereniging der Elektriciteitsbedrijven in België wordt uitgegeven¹². Het neemt voor de lage en gemiddelde spanning¹³ de verplichtingen over die uit de tweede rechtsbron (A.R.A.B.) voortvloeien en vult die aan met nieuwe, nog meer gedetailleerde veiligheidsvoorschriften. Het spreekt vanzelf dat alleen deze laatste buiten de strafrechtelijke sfeer vallen. Maar dan nog voor zover ze niet langs de omweg van de «regels van het goede vakmanschap» terug in deze sfeer binnenkomen. Vele van de contractueel opgelegde detailregels horen immers tot de elementaire beginselen van het beroep.

Tenslotte zij nog opgemerkt dat bepaalde elektriciteitsbedrijven naast het «technisch reglement» nog een eigen reglement hebben dat eveneens contractueel wordt opgelegd. Daarin komen nog bijkomende instructies voor, die zelfs soms strenger uitvallen dan wat in het Technisch Reglement is opgenomen.

§ 2. Kenmerken van de veiligheidsregels betreffende de elektriciteitsvoorziening

Om de bovengenoemde rechtsbronnen op een bepaald probleem toe te passen, volstaat de studie van

de teksten niet. Men moet ze ook in de algemene rechtsorde kunnen situeren en de functie, verdiensten en gebreken ervan weten te onderscheiden. Zeer beknopt pogen we de bijzonderste van deze kenmerken te releveren.

1. Het gaat om strafrechtelijk of burgerrechtelijk gesanctioneerd *preventief recht*.

Alle voorkoming van schade kan worden ingedeeld in drie soorten: de primaire, secundaire en tertiaire preventie. De primaire preventie is erop gericht *elke* schade te voorkomen *voordat* ze zich realiseert. Daarom is ze ook beter dan de twee andere soorten, die enkel tot doel hebben reeds *gerealiseerde* schade te beperken. De secundaire preventie poogt uitbreiding van de schade in de tijd te verhinderen, door zo vlug mogelijk de schade te herstellen. De tertiaire preventie tracht elk toenemen van de omvang van de schade (verergering) tegen te gaan¹⁴.

Welnu, de vijf geciteerde rechtsbronnen behoren alle tot het domein van de primaire preventie. Ze hebben immers als doel in de toekomst liggende potentiële schade te voorkomen door een door de overheid bevolen bijsturing.

Het typische van dit recht is bijgevolg dat er reeds gesanctioneerd kan worden *voordat* schade optreedt, telkens als de *bedreiging* niet uit de weg wordt gegaan. Zulke repressie mag positief en efficiënt worden genoemd, omdat ze kan worden uitgeoefend zonder op de voltrekking van schade te wachten. In het burgerlijk recht en het algemeen strafrecht daarentegen is de repressie overwegend negatief opgevat: schadeloosstelling en straf worden enkel opgelegd wanneer de schade reeds is toegebracht. Dientengevolge is ze ook veel minder doelmatig, want met zulk optreden kan de aangerichte schade nooit helemaal ongedaan worden gemaakt. Ook bij het vlugste en volledigste herstel blijft er in het verleden nog altijd een schadeveld achter, dat slechts met ersatz (compenserende vergoedingen) kan worden opgevuld¹⁵.

Sommigen zullen beweren dat de klassieke burgerrechtelijke en strafrechtelijke sancties een afschrikkende en bijgevolg ook preventieve uitwerking hebben. Wanneer men deze mening toegedaan is, dient men echter te bedenken dat het toch altijd beter is afschrikwekkende voorbeelden te stellen vóór er schade aanwezig is, dan erna¹⁶.

¹⁰ Cf. titel V, hfdst. 1, van het A.R.A.B. Het betreft V.Z.W.'s, erkend door de overheid, enkel opgericht om technische controles te doen in naam van de Staat.

¹¹ Of ze in de praktijk ook hard genoeg optreden en ook tegen hun economische belangen durven in te gaan is niet zo zeker. Vooral in de privé-sfeer wordt er weinig toezicht gehouden, zeker niet op de vele veranderingen die na de eerste ingebruikneming optreden. Bovendien blijkt reeds uit de eerste paragraaf van het «Technisch Reglement» dat de elektriciteitsbedrijven wel graag het toezicht uitoefenen, maar ter zake geen aansprakelijkheid willen dragen (blz. 2). Men kan zich dan ook afvragen of het wel een goede maatregel was om verkopers van elektriciteit te belasten met de veiligheidscontrole. Waarom niet de algemene regel volgen (optreden van «erkende organismen»)?

¹² Het «Technisch Reglement waaraan de elektrische installaties voor lage of voor gemiddelde spanning van de open of bewaakte lokalen moeten voldoen» werd uitgewerkt door het Comité voor Technische Studie der Productie en Distributie in België, een organisme dat alle privé-vennootschappen en grote overheidsbedrijven voor elektriciteitsvoorziening en -verdeling groepeerde. Het werd aangenomen door het Belgisch Elektrotechnisch Comité en wordt uitgegeven door de Vereniging der Elektriciteitsbedrijven in België. We gebruiken de 17e uitgave, 1972 (herdruk 1975).

¹³ Voor de hoge spanning bestond er tot nog toe geen technisch reglement. Voor het ogenblik wordt echter gewerkt aan een nieuwe uitgave van het reglement, waarin ditmaal ook over hoogspanning gehandeld zou worden.

¹⁴ J. VIAENE, *Schade aan de mens*, dl. 3, *Evaluatie van de gezondheidsschade*, M. Kluwer, Antwerpen-Amsterdam, 1976, blz. 518-519.

¹⁵ J. VIAENE, *op. cit.*, blz. 510. Over het belangrijk begrip «bedreiging» of «risico»: blz. 375-385, 575-585.

¹⁶ Men bedenke ook dat het afschrikwekkende karakter van onze zuiver repressieve wetgeving grote rampen (bv. branden in grootwarenhuizen, bejaardentehuizen, scholen, dancings...) niet verhinderd heeft. De meeste van deze rampen traden op toen ter zake nog geen eigenlijk preventief recht bestond.

Niettegenstaande de betere kwaliteiten van het primaire preventieve recht, wordt er weinig aandacht aan geschonken. Tegenover de enorme overvloed aan rechtspraak en rechtsleer over de burgerlijke en strafrechtelijke repressie van toegebrachte schade staat een bijna volledig gebrek aan juridische documentatie omtrent de toepassing van dit soort recht¹⁷. Of wordt er soms de hand niet aan gehouden?

2. Het gaat om *algemeen* preventief recht.

Omtrent het algemene karakter van de besproken wetgeving ontstonden na de laatste wereldoorlog vele aarzelingen ten gevolge van het opnemen van belangrijke veiligheidsregels in het Algemeen Reglement voor de *Arbeidsbescherming*. In de motivering van het besluit van de Regent van 11 februari 1946 wordt gezegd dat de bedoeling was «al de reglementaire en algemene bepalingen die in een groot aantal van kracht zijnde besluiten betreffende de gezondheid en de veiligheid *der arbeiders* zijn verspreid, in een enkele en aldus *geordende tekst* samen te voegen».

Bij nader toezien blijkt er echter van deze verzuchting weinig gerealiseerd te zijn. In de eerste plaats werd er niet aan coördinatie maar aan compilatie gedaan. De basiswetten, die tot talrijke uitvoeringsbesluiten aanleiding hadden gegeven, bleven immers onaangeroerd. De Koning heeft nooit de macht gekregen om deze teksten op elkaar af te stemmen en het Parlement zelf heeft deze taak nooit op zich genomen. Er werd bijgevolg enkel gepoogd een reeks zeer uiteenlopende uitvoeringsbesluiten naast elkaar in een wetboek op te stellen, volgens een schema dat slechts oppervlakkig enige orde vertoont. Het resultaat is huiveringwekkend. Enkele voorbeelden met betrekking tot het toepassingsgebied mogen dit illustreren:

a. Het wetboek heeft geen eenvormig toepassingsgebied. Zo richt titel I zich tot een heel andere wereld dan titel II, en moet er zelfs binnen de titels telkenmale uitgekeken worden wie of wat bedoeld wordt. Zo is hoofdstuk 1 van titel III op alle elektrische uitrustingen in het algemeen gericht, terwijl het helemaal niet zo zeker is dat dezelfde filosofie werd aangehouden voor alle andere hoofdstukken van deze titel.

b. Het wetboek kent geen systematiek inzake de aanduiding van zijn toepassingsgebieden. Nu eens

zijn het personen (bv. art. 28 voor de teksten van titel II), dan weer zijn het uitrustingen of technieken die men overal kan vinden (bv. art. 184 voor hfdst. 1 van titel III), dan weer is het een mengeling van beide (bv. plichten van eigenaars van elektrische uitrustingen, art. 264 in hfdst. 1 van titel III).

c. Elk rechtstreeks verband met de basiswetgeving is verbroken, zodanig dat het niet altijd duidelijk is op welke wetgeving bepaalde teksten teruggaan (o.m. van belang voor de sancties die enkel door een wet kunnen worden beschreven). Dat hfdst. 1 van titel III werd genomen ter uitvoering van de wet van 10 maart 1925, resulteert alleen uit de historische vergelijking van de opeenvolgende teksten. De vraag naar de wettelijkheid van het toepassingsgebied, dat dikwijls door de Koning nader wordt omschreven, is bijgevolg bijzonder moeilijk op te lossen.

Benevens de mislukte coördinatie en de kwalijke gevolgen ervan is er nog de dubbelzinnigheid van het hele concept. In tegenstelling tot wat in de motivering beweerd werd, heeft men in het A.R.A.B. ook teksten opgenomen die veel meer op het oog hadden dan de zuivere *arbeidsveiligheid*. De eerste twee hierboven besproken rechtsbronnen leveren daarvan het beste bewijs. Beide waren gecreëerd om *alle* elektriciteitsinstallaties onder controle te brengen, zowel binnen als buiten de bedrijven. De overbrenging ervan naar het A.R.A.B. heeft enkel twijfel en verwarring gezaaid, waarvan zelfs specialisten het slachtoffer zijn geworden.

Zo legde het Ministerie van Economische Zaken in 1956 aan de Raad van State een ontwerp van koninklijk besluit voor, waarbij het «Algemeen reglement» omtrent de veiligheid van elektrische voorzieningen uitgevaardigd bij K.B. van 28 december 1931 zou worden aangepast. In zijn advies van 31 augustus 1956 antwoordde de Raad van State dat het K.B. van 28 december 1931 niet meer bestond, daar het sinds 1947 vervangen was door titel III, hfdst. 1, van het A.R.A.B.¹⁸. Laconiek besluit de Raad van State: «Het ontwerp, dat dus wijzigingen wil aanbrengen in bepalingen die door het besluit van de Regent van 27 september 1947 zijn opgeheven, heeft dan ook geen voorwerp.» Tot 1956 gaf men er zich bijgevolg geen rekenschap van dat het «Algemeen reglement» van 1931 verdwenen was en zelfs nu nog verkondigen bepaalde auteurs misvattingen daaromtrent¹⁹.

¹⁷ Enige rechtspraak over de toepassing van de preventieve maatregelen lijkt er wel te zijn, maar ze wordt niet gepubliceerd. Alleen over het vergunningsstelsel (titel 1 A.R.A.B.) wordt gepubliceerd en bestaat er een belangrijke jurisprudentiële documentatie omtrent de betwistingen voor de Raad van State (cf. Verzameling der Arresten van de Raad van State). Voor de andere rechtsbronnen is er bijna niets te vinden, zowel in rechtspraak als in rechtsleer. Enkel de wetteksten staan ter beschikking van de rarijantes die zich in deze materie durven te bewegen. Cf. M. DEFALQUE, «La protection technique et médicale du travail», in *Les Nouvelles, Droit social*, tome IV, 1975, blz. 36.

¹⁸ Het advies werd op 14 augustus 1956 door de minister van Economische Zaken gevraagd aan de Raad van State, afdeling wetgeving. Het werd op 31 augustus 1956 gegeven en op 6 september 1956 afgeleverd. Het advies werd niet gepubliceerd, maar door verschillende auteurs (cf. voetnoot 19) wordt er melding van gemaakt.

¹⁹ M. PYPEN en P. CROON, *Voorschriften en aanbevelingen voor elektrische installaties in België*, Antwerpen-Amsterdam, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1974, blz. 15. Daar wordt gezegd dat het K.B. van 28 december 1931 geldig gebleven zou zijn voor de privé-installaties tot 1956, terwijl het besluit van de

Vooraf wat betreft de toepassing van titel III, hfdst. 1, op de eigenaars en huurders van privé-gebouwen is de toestand verre van duidelijk. Het kan immers niet ontkend worden dat de afschaffing van het «Algemeen reglement» van 1931 — dat duidelijk een algemeen karakter had — gevolgd werd door een opname in een nieuw reglement dat zelf verklaart dat het enkel de arbeidsveiligheid viseert. Persoonlijk geloven we dat daarmee niet de veiligheidsregels voor de privé-sector werden opgeheven omdat de basiswetgeving van 1925 niet werd veranderd en omdat dit nooit de bedoeling kan zijn geweest. Maar zekerheid zullen we daaromtrent maar krijgen wanneer er genoegzaam jurisprudentie is. De rechtbanken staan echter huiverig om op basis van zulke onduidelijke richtlijnen streng op te treden, wat hun in gene mate kwalijk kan worden genomen. Alleen in een politiestaat koesteren de rechters en het parket geen scrupules omtrent dubbelzinnig strafrecht.

Wel is deze situatie uiterst betreurenswaardig als men aan de gevolgen denkt voor de preventie van schade. De oplossing kan alleen worden gezocht in een hervorming van het A.R.A.B. Zulke hervorming mag in geen geval een terugkeer naar het verleden beogen, waarbij voor ieder veiligheidsprobleem opnieuw een afzonderlijke reglementering op de been zou worden gebracht. Het wegtrekken van veiligheidsregels omtrent elektrische installaties uit het A.R.A.B. en het herscheppen van een «Algemeen reglement» ter zake, is bijgevolg geen goede oplossing. Want het is een feit dat het elektriciteitsprobleem zich in het arbeidsmilieu zeer scherp voordoet. Er moet een band blijven. Waar we behoefte aan hebben is een «Algemeen reglement op de bevolkingsbescherming» waarin de afzonderlijke veiligheidsaspecten van het maatschappelijk leven op een gecoördineerde wijze aan bod komen. Het bedrijf en de arbeid kunnen niet geïsoleerd worden uit de veiligheidsproblematiek van de gemeenschap en dienen bijgevolg geen afzonderlijk veiligheidsreglement te bezitten. Wel kan in een algemeen reglement op de bevolkingsbescherming een plaats worden ingeruimd voor de arbeidsbescherming, zoals er ook een plaats kan zijn voor de veiligheid van elektrische installaties, verkeersveiligheid, brandveiligheid, milieubescherming e.d.m.

Regent van 27 september 1947 tot 1956 gegolden zou hebben voor de installaties die onderworpen zijn aan het A.R.A.B. Ingevolge het advies van de Raad van State van 1956 zou dan het A.R.A.B. toepasselijk geworden zijn op *alle* installaties. Dit is duidelijk niet het geval. In het «Technisch Reglement», uitgegeven door de Vereniging der Elektriciteitsbedrijven in België, wordt een juist positie ingenomen (blz. 2), doch daar ook wordt gezegd dat het de Raad van State is die op 31 augustus 1956 (en niet op 6 september 1956 zoals verkeerdelijk in het T.R. vermeld staat) verklaard zou hebben dat titel III, hfdst. 1, van het A.R.A.B. een algemene draagwijdte zou bezitten. In het advies is daaromtrent niets te vinden. Alleen wordt vastgesteld dat het Algemeen reglement van 1931 is afgeschaft en vervangen door titel III, hfdst. 1, van het A.R.A.B. De Raad van State sprak zich niet uit over de gevolgen van de operatie.

Zulke hervorming dient niet noodzakelijk uit te monden in het opstapelen van een berg van teksten. Wel integendeel: zoals Engeland reeds deed bij het uitvaardigen van zijn Health and Safety at Work Act van 1974, is het mogelijk een veel efficiëntere code te ontwerpen met veel minder artikelen. Alleen dienen we ons te realiseren dat het onbegonnen werk is voor de miljarden soorten bedreigingen die ons leven omringen een wettelijke bescherming te organiseren. We moeten, zoals de Engelsen, terug naar de algemene omschrijving van de voorzichtigheidsplichten van de mens, die we echter niet — zoals tot nog toe het geval is — na het ontstaan van de schade dienen te sanctioneren, maar reeds ervóór²⁰.

3. Het gaat om *jong, modern recht*.

De beschreven rechtsregels zijn uiteraard jonger dan het benutten van de elektriciteit (Volta, 1754-1827; Ampère, 1776-1836). Zij maken trouwens deel uit van een soort recht dat slechts met de industrialisatie op de been is gekomen. Het gaat bijgevolg om recht van onze tijd, met alle gebreken en verdiensten van dien.

Het is ontstuimig gegroeid uit de nieuwe ervaringen die de mens van deze eeuw heeft opgedaan, zonder veel juridische systematiek en doorzicht. Het zijn trouwens meestal gespecialiseerde technici die het hebben ontworpen. Het draagt in zich dan ook de overtuiging dat vele technische bedreigingen met zuiver technische bijsturing opgeheven kunnen worden. Deze overtuiging kan gemakkelijk aangevochten worden, want ze is zelfs in strijd met de fundamentele principes van de regeltechniek en de systeem-dynamica, die ook technici moeten kennen.

Dit veiligheidsrecht is bovendien uit zeer uiteenlopende bekommernissen ontsproten — economische, sociale, technische, preventieve — en vertoont daarom ook weinig coherentie. Het heeft in korte tijd een enorme omvang aangenomen, zoals elk jong leven dat aan zijn opgang begint en derhalve een grote groeigradiënt vertoont.

Het veiligheidsrecht is op vele punten te vergelijken met het sociale recht, dat eveneens uit dadendrang werd geboren en nooit de tijd kreeg om zich over zijn begrippen en functies te beraden. Zoals het sociale recht verkeert het veiligheidsrecht in volle

²⁰ Onder voorzitterschap van Lord ROBENS, werkte een Committee of Inquiry tussen 1970 en 1972 een rapport uit over de hervorming van het Engelse recht omtrent de arbeidsveiligheid. Onder de titel: «Safety and Health at Work» werd het «Report of the Committee» in juli 1972 ingediend bij het Parlement, wat aanleiding gaf tot de goedkeuring van de nieuwe Engelse «Health and Safety at Work etc. Act» die op 31 juli 1974 het Royal assent kreeg. Voor een beoordeling, cf. J. VIAENE, «De krachtlijnen waar rond het rechtsstatuut van de Europese veiligheidsdeskundige groeit», in *Het Groene Boek*, Vereniging van Diensthoofden voor Veiligheid en Hygiëne van België, 1977, blz. 9-20. Zie ook J.L. WILLIAMS, «Industrial relations aspects of new legislation», *Protection*, jan. 1977, blz. 11-12.

puberteitscrisis, en het is ook hier de hoogste tijd dat de volwassenheid wordt bereikt. Zonder harmonisatie en vereenvoudiging gaat het naar de chaos en naar de vermenigvuldiging van steeds ernstiger catastrofes.

Toch houdt dit jonge recht vele grote beloften in. Hier is ruimte voor nieuwe ideeën. Dit preventieve recht, dat primair schade wenst te voorkomen en bijgevolg essentieel op in de toekomst te realiseren doeleinden is gericht, leent zich perfect tot moderne rechtsopvattingen. Onder meer de systeemtheoretische benadering van rechtsfilosofen zoals Esser, Ter Heide en Llewellyn kan hier met succes in toepassing worden gebracht²¹. Op dit terrein is het niet zo moeilijk voor iedereen duidelijk te maken, dat het recht in de eerste plaats dient voort te vloeien uit een te bereiken doel en uit de bijsturing die daarvoor nodig is, veeleer dan uit formele regels die voor verleden situaties werden uitgedacht. Er is hier overigens weinig plaats voor de oude onwezenlijke disputen over de zuiver juridische inhoud van de aangewende begrippen. Elektriciteit in het veiligheidsrecht moet ook voor de jurist elektriciteit blijven, wil hij niet geëlectrocuteerd worden.

Dit jonge recht kent bijgevolg een enorme nood aan research en mag niet langer alleen door amateurs beoefend worden. De fundamenteelste vragen moeten nog worden gesteld. In welke mate kan recht tot veiligheid bijdragen? Heeft het zin rechtsregels op technieken (bv. elektriciteitsuitrusting) i.p.v. op mensen af te stemmen? Bevordert de overvloed aan teksten de veiligheid of verstoort hij deze? Hoe kan dit recht dicht bij het volk worden gebracht voor hetwelk het bestemd is? Hoewel het dringend nodig is dat de jurist zich voor deze vragen gaat interesseren, is het toch evident dat hij in zulke research niet alleen zal kunnen optreden. Ook ingenieurs, arbeidsgeneesheren, arbeidssociologen, arbeidspsychologen en ergonomen dienen gehoord te worden.

Wanneer de jurist tot nog toe afzijdig is gebleven bij de ontwikkeling van het veiligheidsrecht, dan ligt de schuld voor de zoveelste keer bij de steeds verder schrijdende versplintering van de wetenschappen. Omdat er technische kennis wordt vereist, laat men dit recht in de kou staan. De rechtsbeoefenaar meent er niet bij te kunnen om reden van zijn opleiding, die inderdaad niet altijd eenzijdigheid tegengaat. Interdisciplinaire samenwerking moet hier de oplossing brengen, maar dan moeten zowel de jurist als de ingenieur uit hun ghetto's komen. Lippendienst voor de eenheid van de wetenschap volstaat niet, men moet ze beoefenen.

Tot welke fantastische ommekeer een diepgaande juridische bezinning kan leiden, wordt geïllustreerd door het Robens-report dat gedurende de jaren

1970-72 werd opgesteld en aanleiding gaf tot de reeds genoemde Engelse hervorming. Dit verslag zou wel eens voor de veiligheidspolitiek van vele Europese landen de betekenis kunnen hebben die het Beveridge-report voor hun sociale zekerheidswetgeving heeft gehad^{21a}.

§ 3. Een concreet voorbeeld : het herstellen van smeltzekeringen in de privé-woning

Tot slot een kleine illustratie van de moeilijkheden die opduiken bij het toepassen van het beschreven veiligheidsrecht. We kiezen een frequent voorkomend probleem dat nare gevolgen kan hebben wanneer het slecht wordt aangepakt: het herstellen van smeltzekeringen in de privé-woning²².

Principeel is een smeltzekering de zwakste schakel in de ketting die elektrische installatie heet. De sectie van de gecalculeerde smeltdraad is zo berekend en van zodanige kwaliteit dat hij doorsmelt zodra de stroomsterkte in de installatie een voorafbepaalde waarde overtreft. Deze te grote stroomsterkte kan voortkomen, of van een te zware belasting van de installatie of van een deelkring (overbelasting), of van een ernstig defect in de installatie (aardsluiting, kortsluiting, isolatiedefect, enz.).

Zowel uit onze dagelijkse ervaring als uit de vaststellingen opgedaan als door de rechtbanken aangeestelde deskundige, blijkt duidelijk hoe lichtzinnig omgesprongen wordt met elektrische installaties in particuliere woningen in het algemeen en met de herstelling van smeltzekeringen in het bijzonder. Men zou verstoeld staan als men wist hoeveel installaties men kan aantreffen waar een bundeltje koperdraadjes (of zelf ijzerdraad!) in de schakelkast voor de «veiligheid» zorgt. De publieke opinie lijkt de functie van de smeltzekering niet te beseffen en vergeet bovendien dat een doorgebrande zekering een indicator is van een ernstig defect, dat niet verholpen wordt door het aanbrengen van een zwaar herstelde of zelfs van een nieuwe smeltzekering. Het aantal hieraan te wijten branden is niet te tellen. Helaas vielen er ook meerdere mensenlevens aan ten prooi.

Over welke rechtsregelen beschikken we om op dit terrein ongevallen te voorkomen?

1. Rechtstreeks strafrechtelijk gesanctioneerde bepalingen.

Op twee plaatsen zijn er regels te vinden die op het probleem betrekking hebben en die bij inbreuk aanleiding kunnen geven tot strafrechtelijk optreden.

^{21a} Cf. voetnoot 20. In het Robens-verslag worden grondig de vragen gesteld naar de functie van het veiligheidsrecht (bv. blz. 19: Can legislation help?).

²² Een uitgebreide, meer technische studie van dit probleem wordt gepubliceerd in het *Belgisch brandtijdschrift*, orgaan van de Nationale Vereniging van Beveiliging tegen Brand.

²¹ W. VAN GERVEN, *Het beleid van de rechter*, Standaard — Tjeenk Willink, Antwerpen-Zwolle, 1974, blz. 28-60.

1.1. Sancties van art. 24 van de wet van 10 maart 1925 omtrent de elektriciteitsvoorziening.

Een gevangenisstraf van een tot acht dagen en/of een boete van 25 tot 1.000 fr. (met mogelijkheid tot vermindering wegens verzachtende omstandigheden tot 5 fr.) kan opgelegd worden bij het niet-naleven van de veiligheidsregels van titel III, hfdst. 1 van het A.R.A.B. Twee artikelen hiervan hebben betrekking op smeltzekeringen :

Art. 213 : «De werking van de smeltzekeringen moet geschieden onder bedrijfsspanning zonder gevaarlijke vonkspatting, noch voortbrenging van een blijvende lichtboog, onder een stroom, waarvan de sterkte het dubbel van de nominale stroomsterkte niet overtreft. De nominale waarde van de stroomsterkte wordt op elke smeltzekering vermeld.»

Art. 239 : «De elektrische installaties zijn in al hun delen opgevat en verwezenlijkt in functie van de nominale stroomsterkte en -spanningen.»

Hier rijst echter het besproken probleem van de toepasbaarheid van het A.R.A.B. op de privé-sfeer.

1.2. Sancties van art. 6 van de wet van 11 juli 1961 betreffende de onontbeerlijke veiligheidswaARBorgen welke de machines, onderdelen van machines, de werktuigen, de toestellen en de recipiënten moeten bieden.

Een gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en/of een boete van 26 tot 5.000 fr. kan opgelegd worden aan degenen die de in het K.B. van 23 maart 1977 vervatte veiligheidsregels niet naleven.

Twee artikelen van dit besluit zijn van belang :

Art. 1 : «Dit besluit is van toepassing op de elektrische machines, apparaten en leidingen bestemd voor een nominale wisselspanning tussen 50 V en 1000 V en een nominale gelijkspanning tussen 75 V en 1500 V» (dan volgen twee uitzonderingen waaronder het gestelde probleem niet resulteert). Smeltzekeringen zijn bijgevolg ook door deze tekst gevisseerd.»

Art. 3 : «De elektrische machines, apparaten en leidingen zijn vervaardigd volgens de regels van goed vakmanschap en brengen, bij correcte installatie en degelijk onderhoud en bij gebruik overeenkomstig de bestemming, de veiligheid van mensen en huisdieren evenals het behoud van goederen niet in gevaar.»

Deze tekst geeft bij aandachtige lezing eigenlijk alleen richtlijnen omtrent het *vervaardigen* van elektrisch materiaal, maar dan zeer ruim opgevat. Onverschillig wie smeltzekeringen vervaardigt, dient zich naar deze regels te schikken. Ook degene die voor privé-gebruik smeltzekeringen van eigen vinding zou vervaardigen, ontsnapt niet aan de verplichting de regels van het goede vakmanschap in acht te nemen.

2. Bepalingen met indirecte gevolgen op strafrechtelijk vlak

Aangezien straffen opgelegd kunnen worden voor het niet-naleven van de regels van het goede vakmanschap, is het ook van belang deze regels te kennen. Welnu, de door het Belgisch instituut voor normalisatie opgestelde normen zijn voor iedereen *verplicht* te beschouwen als «regels van goed vakmanschap» (art. 7 van het K.B. van 30 juli 1976 betreffende de bekrachtiging op de registratie van de door het B.I.N. openbaar gemaakte normen). We moeten bijgevolg ook deze normen kennen.

Omtrent de smeltzekeringen bestaan de N.B.N. 481 van 1969 :

Art. 12.1 : «De patronen moeten een gesloten smeltruimte bezitten en zo samengesteld zijn dat het niet mogelijk is de pennen, contactbussen of eindcontacten, zonder gereedschap te verwijderen of delen die voor de onverwisselbaarheid zorgen te vervangen, zonder het patroon onherstelbaar te beschadigen.»

Art. 12.2 : «Alle patronen moeten daarenboven voorzien zijn van een verklikker die zichtbaar moet zijn als de patroon in de houder is aangebracht. De verklikker moet betrouwbaar functioneren voor spanningen groter dan of gelijk aan 100 V.»

3. Contractueel opgelegde veiligheidsregels

In het Technisch Reglement uitgegeven door de Vereniging der Elektriciteitsbedrijven in België handelt hoofdstuk IX over «smeltveiligheden en automatische schakelaars» (artt. 61-69).

De bepalingen van het A.R.A.B., worden hierin herhaald en worden aangevuld met een reeks details die we onmogelijk kunnen reproduceren. Alleen zij gezegd dat het opnieuw zuiver technische beschrijvingen zijn. Gebruiksregels voor het herstellen van doorgebrande smeltzekeringen komen er niet in voor.

Het niet-nakomen van deze door de distributie contractueel opgelegde veiligheidsregels kan op de eerste plaats enkel burgerrechtelijke gevolgen hebben (bv. weigering stroom te leveren). Toch mag men zich afvragen of deze richtlijnen ook niet behoren tot de «regels van het goede vakmanschap». Ze worden in elk geval als dusdanig door de auteurs voorgesteld²³. Onrechtstreeks zouden ze dus wel gevolgen hebben.

Wanneer we nu het geheel van de veiligheidsregels omtrent smeltzekeringen overschouwen, dan bemerken we dat het allemaal technische richtlijnen zijn die verwijzen naar apparaten en niet naar mensen. De wet laat dan ook weinig technische problemen over, maar des te meer menselijke. Zo is het duidelijk dat het herstellen van smeltzekeringen in de praktijk

²³ Cf. Voorbericht van het Technisch Reglement, blz. 2.

bijna niet anders kan gebeuren dan door de vervanging, aangezien het bijna onmogelijk is zo te herstellen dat aan alle gestelde technische normen voldaan wordt. Het is dus wel degelijk verboden de zekering via een overbrugging te herstellen, want dan bestaat de gesloten smeltruimte niet meer waarvan sprake in de N.B.N.-normen.

Op de vraag echter wie smeltzekeringen (door vervanging) mag herstellen geeft de wet geen antwoord. Uit het geheel van regels kan wel worden afgeleid dat het voor niet-professionelen riskant is tot de vervanging van smeltzekeringen over te gaan, wanneer ze niet het minste benul hebben omtrent hun verplichtingen (zeker zijn omtrent het conform zijn met de wet van de oorspronkelijke zekering en kunnen zorgen voor een gelijke vervanging). De opinio communis, volgens welke iedereen mag herstellen, moet bijgevolg met een zekere reserve genomen worden.

Het voorbeeld laat ook duidelijk zien dat er een middel moet zijn tot coördinatie en vereenvoudiging. In feite zou een veralgemening van art. 3 van het K.B. van 23 maart 1977²⁴, aangevuld door het bestaande systeem van normalisatie, voldoende zijn om de meeste problemen op te lossen. Ook zou meer aandacht moeten worden besteed aan de menselijke problematiek. Het veiligheidsrecht hoeft in elk geval geen cursus voor elektriciens te zijn.

Besluit

De technologie heeft reeds lang onze westerse maatschappij veroverd, maar pas na de laatste wereldoorlog is het impact van haar enorme exponentiële aangroei aan het licht gekomen. Of we het goed vinden of niet, ons leven wordt grotelijks geconditioneerd door een ingewikkeld en delicaat net van technologische voorzieningen, die om zeer nauwkeurige besturing vragen. Het ziet er bovendien niet naar uit dat er een einde aan deze evolutie is gekomen, wel

²⁴ Art. 3 van het K.B. van 23 maart 1977 spreekt zoals gezegd enkel van «vervaardigen», maar art. 1 van de basiswet van 11 juli 1961 is ruim genoeg om dit art. 3 uit te breiden tot andere handelingen, zoals het «herstellen» of «vervangen» van elektrische toestellen.

integendeel. Het veiligheidsrecht, dat in de eerste aanloop van de industrialisatie zonder enige ervaring werd ontwikkeld, kon de versnelling niet bijhouden en voldoet niet meer.

In vele landen wordt koortsachtig gezocht naar vernieuwing, waarbij de noordelijke helft van Europa de toon aangeeft²⁵. Sommigen, zoals de Engelsen, hebben zelfs de moed opgebracht om de spons te vegen over alles wat bestond om van vooraf aan opnieuw te beginnen (Health and Safety at Work etc. Act, 1974).

Ook wij zouden een grondige hervorming goed kunnen gebruiken. Met het belangrijke voorbeeld van de elektriciteitswetgeving hebben we concreet pogen aan te tonen dat het in elk geval op de klassieke wijze niet verder kan. Veiligheid bereikt men niet met een versnipperde, wanordelijke opstapeling van technische voorschriften uitgaande van een reeks instanties van diverse aard. Moest Lord Robens ons Belgische veiligheidsrecht bestuderen, dan zou hij niet lang aarzelen om dezelfde conclusies te maken die hij vijf jaar geleden voor Engeland trok: «there is too much law»; «too much of the existing law is intrinsically unsatisfactory»; daar is een te grote «fragmentation of administrative jurisdictions» (Robens-report, blz. 6-12, gec. in voetnoot 20).

Dr. jur. J. VIAENE, G.H.O.

Ir. dr. W. GEYSEN, gewoon hoogleraar, K.U.L.

²⁵ In de Scandinavische landen zijn zeer onlangs belangrijke wetgevende initiatieven genomen op basis van een nieuwe filosofie (meer aandacht voor het globale milieu, voor de kwaliteit van het leven, enz.).

Denemarken: The working environment act, nr. 681 van 23 december 1975. Noorwegen: Act. nr. 4, 4 febr. 1977 relating to Worker Protection and working environment. Zweden: in mei 1977 diende de regering bij het parlement een wetsontwerp in «for a new work environment legislation», waarvan men verwacht dat het op 1 juli 1978 van toepassing zal worden. Het is gebaseerd op het «Final report by the Commission on the Environment» (SOU, 1976: 1).

Dezelfde filosofie kan men ook vinden in de Engelse hervorming van 1974 (cf. voetnoot 20) en in het Nederlandse ontwerp van wet dat op 23 mei 1977 bij de Tweede Kamer werd ingediend onder de titel «Bepalingen in het belang van de veiligheid, de gezondheid en het welzijn in verband met de arbeid» (Arbeidsomstandighedenwet). Doc. 14.497, zitting 1976-77.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 26 MEI 1977

Voorzitter: baron Richard

Raadsheer-rapporteur: de h. Trousse

Advocaat-generaal: de h. Charles

Advocaten: mrs. Bayart en Bützler

Faillissement—Gevolgen van het vonnis van faillietverklaring—Verlies van beheer van goederen—Nietigheid van betalingen na faillietverklaring—Vergoedingen voor schade uit verkeersongeval.

Te rekenen van het vonnis van faillietverklaring verliest de gefailleerde het beheer over al zijn goederen, zelfs over die welke hij zou verkrijgen terwijl hij zich in staat van

faillissement bevindt. Alle betalingen sedert het vonnis door of aan de gefailleerde gedaan zijn van rechtswege nietig.

Het algemeen en absoluut karakter van het verlies van het beheer staat eraan in de weg dat m.b.t. vergoedingen tot herstel van blijvende invaliditeit en esthetisch nadeel een onderscheid wordt gemaakt tussen huidige schade en schade na de datum waarop het faillissement zal worden gesloten.

N. t/ mr. Tschoffen q.q.

Gelet op het bestreden arrest, op 1 april 1976 door het Hof van Beroep te Luik gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van artikel 444 van het Wetboek van Koophandel,

doordat het arrest beslist dat de vergoedingen die bij een arrest van 21 februari 1974 van het Hof van Beroep te Dijon aan eiser waren toegekend tot herstel van de schade die hij had geleden ten gevolge van een verkeersongeval in Frankrijk op 21 juli 1966, moesten worden gestort aan verweerder in zijn hoedanigheid van curator in het op 22 maart 1968 door de Rechtbank van Koophandel te Luik uitgesproken faillissement van eiser, en het middel verwerpt waarin eiser aanvoerde dat die vergoedingen dienden tot herstel, onder andere, van de blijvende ongeschiktheid en van het esthetisch nadeel, dat deze schade betrekking had én op een huidige schade én op een schade na de datum waarop het faillissement zou worden gesloten, en dat, eiser, in dit laatste opzicht, het recht had ze zelf te ontvangen,

terwijl, in de mate dat bovenvermelde vergoedingen strekken tot herstel van een schade die eiser eerst na het sluiten van het faillissement zal ondergaan, eiser die vergoedingen niet verliest krachtens artikel 444 van het Wetboek van Koophandel, en hieruit volgt dat hij ze zelf kan ontvangen;

Overwegende dat, naar luid van artikel 444 van het Wetboek van Koophandel, de gefailleerde, te rekenen van het vonnis van faillietverklaring, van rechtswege het beheer over al zijn goederen verliest, zelfs over die welke hij zou verkrijgen *terwijl* hij zich in staat van faillissement bevindt; alle betalingen sedert het vonnis door de gefailleerde of aan hem gedaan van rechtswege nietig zijn;

Overwegende dat het algemeen en absoluut karakter van dat verlies van het beheer in de weg staat aan het onderscheid dat het middel wil maken;

Dat het middel naar recht faalt;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van artikel 444 van het Wetboek van Koophandel,

doordat het arrest beslist dat de volledige vergoedingen die bij een arrest van 24 februari 1974 van het Hof van Beroep te Dijon aan eiser waren toegekend tot herstel van de schade die hij had geleden ten gevolge van een verkeersongeval in Frankrijk op 21 juli 1966, moesten worden gestort aan verweerder in zijn hoedanigheid van curator in het op 22 maart 1968 door de Rechtbank van Koophandel te Luik uitgesproken faillissement van eiser, zulks niettegenstaande het feit dat die vergoedingen, zoals blijkt uit de inleidende dagvaarding die op 31 mei 1974 ten verzoeken van verweerder aan eiser werd betekend, dienden tot her-

stel, onder andere, van de tijdelijke ongeschiktheid, de definitieve ongeschiktheid van 25 pct. met verlies van levensvreugde, de pijn en smart en de esthetische schade, met de overweging dat het zonder belang is dat een geldvordering de concretisering is van een vordering tot herstel die, zoals ten deze, alleen door de gefailleerde zelf in rechte kan worden ingesteld, dat er een groot verschil is tussen het recht om op te treden en het geldelijk voordeel dat er eventueel aan verbonden is en waarop artikel 444 van het Wetboek van Koophandel doelt, en dat als eenmaal de rechtsoverdracht tot herstel door de gefailleerde zelf ingesteld of voortgezet is de massa van de schuldeisers onmiddellijk belang heeft bij het declaratoir vonnis over dit instellen of deze voortzetting, en de curator verplicht ervoor te zorgen dat de geldsommen die de gegrondheid van de rechtsoverdracht van de gefailleerde concretiseren in de massa komen,

terwijl vanaf het moment dat het persoonlijk karakter van een schade tot gevolg heeft dat alleen de gefailleerde, die zelf optreedt, de rechtsoverdracht tot herstel van die schade kan instellen of voortzetten, de massa van de schuldeisers van het faillissement geen rechten kan doen gelden op de toegekende vergoedingen tot herstel van een dergelijke persoonlijke schade, daar de gefailleerde niet, ingevolge artikel 444 van het Wetboek van Koophandel, de vordering verliest die op deze vergoedingen betrekking heeft;

Overwegende dat, enerzijds, het middel nieuw is; dat eiser voor het hof van beroep impliciet doch zeker heeft toegegeven dat het persoonlijk karakter van de door hem geleden schade of van de rechtsoverdrachten tot herstel ervan helemaal niet tot gevolg had dat dit herstel zelf niet in de massa zou vallen;

Overwegende dat, anderzijds, het middel, dat betoogt dat artikel 444 van het Wetboek van Koophandel te ruim werd toegepast, niet de openbare orde raakt; dat het algemeen karakter van het verlies waarvan sprake in artikel 444 van het Wetboek van Koophandel niet wordt beïnvloed, noch door de aard, noch door de oorsprong van de betalingen die te rekenen van het vonnis van faillietverklaring aan de gefailleerde zijn gedaan;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT—*Buitenbezitstelling van de gefailleerde (art. 444 Fw.) en schadevergoeding uit onrechtmatige daad*

1. Met bovenstaand arrest heeft het Hof van Cassatie stelling genomen in een kwestie, waarover men de jongste tijd in de rechtspraak uiteenlopende standpunten kon aantreffen. Het gebeurt soms dat een persoon aanspraken kan laten gelden op schadevergoeding uit onrechtmatige daad, *terwijl* hij zich in staat van faillissement bevindt. Dit kan vooral aanleiding geven tot problemen, wanneer hem d.m.v. kapitalisatie een vergoeding wordt toegekend voor blijvende invaliditeit. De vraag rijst dan of het integrale bedrag van de vergoeding aan de boedel toekomt dan wel slechts een fractie.

2. De laatste jaren tekent zich in de rechtspraak een tendens af, die voor de tweede oplossing opteert. Zo besliste het Hof te Luik (19 juni 1970, *Pas.*, 1971, II, 20, *J. Liège*, 1970-71, 105) dat er in het toegekend kapitaal onderscheid moet worden gemaakt tussen

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 6 DECEMBER 1977

Voorzitter : baron Richard

Raadsheer-rapporteur : baron Vinçotte

Advocaat-generaal : de h. Lenaerts

Advocaten : mrs. Claeys-Bouàert en Delafontaine

Vereniging — Zonder rechtspersoonlijkheid — Zaakvoerder—Kan lasthebber zijn van de leden, niet van de vereniging.

De zaakvoerder van een vereniging zonder rechtspersoonlijkheid kan als lasthebber van de leden van de vereniging optreden op grond van een overeenkomst met die leden, inzonderheid van de statuten waarmee dezen hebben ingestemd.

Daar echter een dergelijke vereniging geen eigen rechtspersoonlijkheid bezit welke van die van haar leden onderscheiden is, kan zij als zodanig niet bedingen of zich verbinden en dus ook geen lasthebber aanstellen.

Belgische Staat t/ Auto-motoclub D.

Gelet op het bestreden arrest, op 29 oktober 1976 door het Hof van Beroep te Gent gewezen ;

Over het middel van niet-ontvankelijkheid, door verweerder tegen de voorziening opgeworpen en hieruit afgeleid dat de inventaris, getekend door de directeur der belastingen en gehecht aan het verzoekschrift van eiser, dat aan verweerder werd betekend, onder de bij de voorziening gevoegde stukken vermeldt : «eensluitend afschrift van het arrest van het hof van beroep, door de griffier gezonden aan de directeur der directe belastingen en dragende de door de griffier van het hof van beroep ondertekende akte van kennisgeving»,

terwijl deze kennisgeving niet gelijkgesteld kan worden met een uitgifte van het arrest, zoals bedoeld bij artikel 289, lid 2, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en er alleen op grond van een uitgifte vaststaat wat door het hof van beroep werd uitgesproken :

Overwegende dat, ingevolge de wijziging door artikel 48 van de wet van 3 november 1976 met ingang van 9 december 1976 aangebracht in artikel 289 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, het tweede lid van laatstgenoemd artikel niet meer bepaalt dat een uitgifte van het bestreden arrest ter griffie van het hof van beroep wordt afgegeven, maar dat het derde lid van hetzelfde artikel voorschrijft dat een eensluitend verklaard afschrift van het arrest door de griffie van het hof van beroep aan de griffie van het Hof van Cassatie wordt toegezonden ; dat dit voorschrift werd nageleefd ;

Dat het middel van niet-ontvankelijkheid niet kan worden aangenomen ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het arrest beslist, enerzijds, dat de heer M. de leiding of het beheer van de A.M.C. D., groepering zonder rechtspersoonlijkheid, waarneemt en, anderzijds, «dat hij niet is opgetreden als mandataris van deze auto-motoclub», *terwijl* de vaststelling dat de heer M. de leiding of het

de schadevergoeding die betrekking heeft op inkomstenverlies dat zich voordoet vóór de afsluiting van het faillissement enerzijds (de zgn. *huidige schade*) en die welke slaat op het inkomstenverlies dat de gefailleerde na afsluiting van het faillissement nog zal lijden anderzijds (de zgn. *toekomstige schade*). Alleen de vergoeding voor huidige schade valt in de boedel ; die voor toekomstige schade ontvangt de gefailleerde zelf. In casu oordeelde het Hof te Luik dat de boedel recht had op een tiende van de schadevergoeding, terwijl de gefailleerde (gezien zijn jeugdige leeftijd) de overige negen tiende toegewezen werd.

Een vonnis van de Correctionele Rechtbank te Brussel (19 juni 1974, R.G.A.R., 1975, nr. 9401, met noot van F. t' KINT) houdt er een zelfde opinie op na en kent aan de curator de ene en aan de gefailleerde de andere helft van de schadevergoeding toe.

3. Het hoeft geen betoog dat de sub 2 geciteerde rechtspraak ingegeven is door een billijkheidsreflex. Zij gaat er immers van uit dat het niet aangaat dat de boedel voordeel haalt uit een kapitaal dat aan de gefailleerde wordt toegekend voor het inkomstenverlies dat hij ook nog na de afsluiting van het faillissement — ja zelfs voor de rest van zijn lucratief of fysiologisch bestaan — zal lijden.

Toch loopt deze rechtspraak juridisch mank en werd zij daarom in de rechtsleer op de korrel genomen. Een arrest van het Hof te Nîmes (28 februari 1959, D., 1959, 344) parafraserend, stelde prof. P. COPPENS dat zij eerder steunde op een «*préoccupation humaine des plus compréhensibles*» dan op een «*fondement juridique sérieux*» («*Examen de la jurisprudence — Les faillites et les concordats*», R.C.J.B., 1974, 415). Volgens deze auteur is de in art. 444 Fw. neergelegde buitenbezitting van de gefailleerde van die aard dat de integrale schadevergoeding uit onrechtmatige daad aan de boedel dient te worden toebedeeld.

4. In bovenstaand arrest heeft het Hof van Cassatie zich in dezelfde zin uitgesproken. De eiser tot cassatie keerde zich in zijn eerste middel tegen een arrest van het Hof van Beroep te Luik van 1 april 1977 (J.L., 1975-76, 272 ; ook besproken door R.B. in *De verzekering*, 1976, 501 e.v.) omdat hij meende dat hij als gefailleerde aanspraak kon maken op de schadevergoeding die betrekking had op schade na de datum waarop het faillissement zou worden afgesloten. Het Hof wees een splitsing tussen huidige en toekomstige schade echter in ondubbelzinnige termen van de hand omdat «het algemeen en absoluut karakter van het verlies van het beheer in de weg staat aan het onderscheid dat het middel wil maken».

5. Met COPPENS en t' KINT (*loc. cit.*) kan worden gezegd dat de oplossing van het hoogste gerechtshof de enige is, die strookt met de faillissementswet. Een der gevolgen van de faillietverklaring bestaat erin dat het individueel vervolgings- en beslagrecht van de schuldeisers geschorst is zolang het faillissement duurt (artt. 452 en 453 Fw.). Wanneer de gefailleerde nu tijdens die periode een vergoeding voor toekomstige schade zou ontvangen, dan zou dit meebrengen dat de schuldeisers zich hierop niet kunnen verhalen omdat zij precies niet over hun individueel vervolgings- en beslagrecht beschikken. Dit is volgens t' Kint «*inconcevable dans le cadre d'une procédure légale de liquidation qui organise le concours des créanciers*». De vergoeding moet dan ook integraal in de boedel terechtkomen (in dezelfde zin : Rb. Turnhout 1 juni 1967, R.G.A.R., 1969, nr. 8243, met noot ; Kh. Namen 9 januari 1975, B.A., 1975, 219).

6. Volledigheidshalve dient erop te worden gewezen dat de curator slechts aanspraak kan maken op het beslagbaar gedeelte van de schadevergoeding in de zin van de wet van 12 april 1965. De berekening van dit beslagbaar gedeelte kan in de praktijk aanleiding geven tot niet onaanzienlijke interpretatieproblemen (cf. de noot onder Rb. Turnhout 1 juni 1967, *loc. cit.*).

7. Op menselijk vlak zal de oplossing van het Hof van Cassatie voor een gefailleerde, die bv. het slachtoffer werd van een verkeersongeval en daaraan een ernstige blijvende invaliditeit heeft overgehouden, ongetwijfeld hard aankomen. In dit perspectief dient aangehaald te worden dat de rechter het probleem kan omzeilen door aan de gefailleerde een rente toe te kennen i.p.v. een kapitaal (cf. J.L. Fagnart, «*Chronique de la jurisprudence — La responsabilité civile*», J.T., 1976, nr. 131 in fine). Het beslagbaar gedeelte van deze rente zal tot de afsluiting van het faillissement aan de boedel toekomen. Na dit tijdstip komt de rente integraal bij de (dan ex-)gefaillieerde terecht. Voorwaar een domein, waar het «beleid van de rechter» vitale consequenties kan meebrengen.

Jozef Lievens

beheer van de A.M.C. D. waarneemt, impliceert dat hij de mandataris van deze auto-motoclub is, zodat de motivering van het arrest op dit stuk tegenstrijdig is :

Overwegende dat de zaakvoerder van een vereniging zonder rechtspersoonlijkheid als lasthebber van de leden van de vereniging kan optreden op grond van een overeenkomst met die leden, met name van de statuten waarmee dezen hebben ingestemd ; dat echter een dergelijke vereniging, nu zij geen eigen rechtspersoonlijkheid bezit welke van die van haar leden is onderscheiden, als dusdanig niet kan bedingen of zich verbinden en dus geen lasthebber kan aanstellen ;

Dat het hof van beroep derhalve zonder tegenstrijdigheid heeft kunnen beslissen dat verweerder niet «opgetreden is als mandataris of tussenpersoon van de Auto-Motoclub D., die geen rechtspersoonlijkheid bezit», al heeft het ook erop gewezen dat verweerder «weliswaar de leiding of het beheer van bedoelde groepering zonder rechtspersoonlijkheid waarneemt» ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;
(...)

RAAD VAN STATE

7e KAMER — 19 OKTOBER 1977

Voorzitter : de h. Adriaens

Staatsraden : de hh. Depondt en Debaedts

Auditeur : de h. Tacq

Advocaten : mrs. Hellemans en Goovaerts

Stedebouw—Bouwaanvraag tot regularisatie van uitgevoerde werken—Voorwaarden voor een dusdanige vergunning—«Algemeen aanvaarde stedebouwkundige normen»—Beleidsnormen.

Een bouwvergunning mag worden verleend om een zonder vergunning uitgevoerde verbouwing te regulariseren op voorwaarde dat zodanige vergunning niet afgegeven wordt ter regularisatie van een overtreding van de geldende wettelijke of verordenende voorschriften, inzonderheid op voorwaarde dat niet bewezen is dat de bouwvergunning verleend wordt in strijd met de door een verkavelingsvergunning, een goedgekeurd plan van aanleg of een bouwvergunning opgelegde voorwaarden.

Een besluit dat gebaseerd is op de redengeving dat «volgens een algemeen aanvaarde stedebouwkundige norm de bouwdiepte op de verdieping maximum 13 m van de bouwlijn mag bedragen», maar niet vermeldt hoe die norm tot stand is gekomen en welke opvatting van de eisen t.a.v. de toekomstige plaatselijke aanleg er aan ten grondslag ligt, is niet naar behoren met redenen omkleed.

D. t/ Staatssecretaris voor Streekeconomie

Arrest nr. 18.496

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van het koninklijk besluit van 14 november 1974 houdende afwijzing van verzoekers beroep tegen het besluit van 13 november 1973 van de bestendige deputatie van de provin-

cieraad van Antwerpen waarbij het beroep werd verworpen dat hij ingediend had tegen het besluit van 26 juni 1973 van het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Reet waarbij verzoeker de vergunning werd geweigerd tot het verbouwen van zijn woning gelegen (...); dat het bestreden besluit bij ter post aangetekende brief van 4 december 1974 ter kennis van verzoeker werd gebracht ;

Overwegende dat het college van burgemeester en schepenen van voornoemde gemeente, op gunstig advies van de gemachtigde ambtenaar, bij besluit van 11 maart 1969, aan verzoeker vergunning verleende tot het verbouwen van zijn woning op het perceel, gelegen te (...);

Overwegende dat verzoeker in de loop der jaren 1970-71 verbouwwerken aan zijn woning verrichtte, echter niet overeenkomstig de op 11 maart 1969 toegestane bouwtoelating ; dat op 7 december 1971 proces-verbaal van bouwvoertreding werd opgemaakt ten laste van verzoeker die op 30 april 1973 een aanvraag tot regularisatie van de uitgevoerde verbouwing indiende ; dat de gemachtigde ambtenaar, na de ontvangst van het bouwdoossier, hem toegezonden door het college met het advies : «ongunstig aangezien de aangevraagde veranderingswerken reeds voltrokken werden», adviseerde de bouwvergunning te weigeren en de bouwdiepte op de bovenverdieping te verminderen tot maximum 13 m vanaf de bouwlijn ; dat het college bij besluit van 26 juni 1973, onder verwijzing naar het advies van de gemachtigde ambtenaar, de bouwvergunning weigerde ; dat verzoeker daartegen op 20 juli 1973 in beroep kwam bij de bestendige deputatie ; dat de bestendige deputatie op 13 november 1973 het beroep verwierp ; dat verzoeker op 17 december 1973 daartegen beroep instelde bij de Koning ;

Overwegende dat het bestreden besluit van 14 november 1974 verzoekers beroep verwierp op grond van de volgende redengeving :

«(...) Overwegende dat de aanvraag strekt tot de regularisatie van verbouwwerken die niet werden uitgevoerd conform de bouwvergunning, op 11 maart 1969 verleend door het college van burgemeester en schepenen van R. ; dat de bestendige deputatie het beroep heeft verworpen omdat de op wederrechtelijke wijze uitgevoerde werken bestaan in het optrekken van een appartement op de achterbouw waardoor de bouwdiepte op de eerste verdieping tot 20 m wordt vermeerderd, omdat volgens een algemeen aanvaarde stedebouwkundige norm de bouwdiepte op de verdieping maximum 13 m vanaf de bouwlijn mag bedragen en omdat de uitgevoerde bouwwerken waarop onderhavig beroep betrekking heeft, derhalve de goede stedebouwkundige aanleg van het betrokken gebied in het gedrang brengen ; dat deze beslissing stedebouwkundig verantwoord is ;

(...)

Overwegende dat verzoeker onder meer doet gelden dat het bestreden besluit steunt op een redengeving die willekeurig is, feitelijke grondslag mist of in rechte onjuist is en derhalve niet naar behoren met redenen is omkleed, wat strijdig is met artikel 55, § 3, van de ruimtelijke ordening- en stedebouwwet ;

Overwegende dat een bouwvergunning mag worden verleend om een zonder vergunning uitgevoerde verbouwing, zoals ter zake, te regulariseren op voorwaarde dat zodanige vergunning niet afgegeven wordt ter regularisatie van een overtreding van de geldende wettelijke of verordenende voorschriften, inzonderheid op voorwaarde

dat het niet bewezen is dat de bouwvergunning verleend wordt in strijd met de voorwaarden opgelegd door een verkavelingsvergunning, door een goedgekeurd plan van aanleg of door een bouwverordening;

Overwegende dat blijkens het neergelegd administratief dossier het betrokken perceel van verzoeker niet gelegen is in een gebied waarvoor een door de Koning goedgekeurd algemeen of bijzonder plan van aanleg bestaat, of in een gebied van een behoorlijk vergunde verkaveling; dat de gemachtigde ambtenaar in zijn advies van 25 jun 1973, het college in zijn besluit van 26 juni 1973, de bestendige deputatie in haar besluit van 13 november 1973 en het bestreden besluit niet verwijzen naar enige bepaling van de bouwverordening van de gemeente R., die een bouwdiepte van meer dan 13 m op de bovenverdieping van een gebouw verbiedt;

Overwegende dat de bestendige deputatie bij het vermelde besluit van 13 november 1973 de regularisatievergunning weigerde om de reden «dat de (niet conform de door het college de 11 maart 1969 verleende bouwvergunning) uitgevoerde werken bestaan in het optrekken van een appartement op de achterbouw, waardoor de bouwdiepte op de eerste verdieping tot 20 m vermeerderd wordt» terwijl «volgens een algemeen aanvaarde stedenbouwkundige norm de bouwdiepte op de verdieping maximum 13 m vanaf de bouwlijn mag bedragen», zodat die werken «de goede stedenbouwkundige aanleg van het betrokken gebied in het gedrang brengen»; dat het bestreden besluit die redengeving overneemt en van oordeel is dat het op die redengeving gesteunde besluit van de bestendige deputatie «stedenbouwkundig verantwoord is»; dat het bestreden besluit aldus te kennen geeft dat die redengeving de essentiële rechtvaardiging is van de in het besluit vervatte en thans bestreden weigering;

Overwegende dat het bestreden besluit geenszins vermeldt hoe die norm tot stand is gekomen en welke opvatting van de eisen ten opzichte van de toekomstige plaatselijke aanleg er aan ten grondslag ligt; dat het bestreden besluit op dit punt niet naar behoren met redenen is omkleed;

Overwegende dat het middel derhalve gegrond is;
(Volgt vernietiging)

NOOT—In dezelfde zin: Raad van State, 12 oktober 1977, nr. 18.478, Van Bogaert.

Deze arresten maken een concrete toepassing van de theorie van de zg. «beleidsnormen»: de administratieve beslissing, die in de uitoefening van een discretionaire bevoegdheid werd genomen, en die alleen verantwoord wordt door een blote verwijzing naar een beleidsnorm — d.i. de criteria die de administratie bepaalt welke zij zich voorneemt in acht te nemen: «pseudo-wetgeving» — is door machtsverschrijding aangetast (A. MAST, *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, 7e uitg., 1977, p. 39, nr. 36, en de aangehaalde rechtspraak).

Dit geldt evenzeer voor de zg. «Toelichting bij de toepassing van het Koninklijk Besluit van 28 december 1972 (omtrent de opvatting van de ontwerp-gewestplannen en uitleg van de algemene planologische voorschriften m.b.t. de toepassing op de dagelijkse gevallen)», die door het Staatssecretariaat voor Streekeconomie en Ruimtelijke Ordening werd toegezonden aan de ambtenaren van het Hoofdbestuur en de provinciale directies van de Stedenbouw, Vlaams gewest (zie de parlementaire vraag van Senator Pede van 22 september 1977, *Vr. Antw. Sen.*, 1977-78, 83).

Hoewel die «richtlijnen» gevolgd moeten worden bij de toepassing in de praktijk», aldus de zg. motivering van die toelichting, ontslaat het bestaan van die toelichting in elk geval het bestuur van de stedenbouw geenszins van een onderzoek in concreto.

L.P.S.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

2e KAMER — 10 NOVEMBER 1975

Voorzitter: de h. Meers

Raadsheren: de hh. Janssens en van Gelder (rapporteur)

Openbaar ministerie: de h. Vandeplas

Advocaat: mr. Van Battel

Faillissement—Uitstel van betaling—1. Handelaar die sedert minder dan zes maanden geen handel meer drijft—2. Bevoegde rechtbank.

1. *Aangenomen mag worden dat een schuldenaar die sedert minder dan zes maanden opgehouden heeft handel te drijven en dus nog failliet verklaard kan worden, het recht behoudt uitstel van betaling te vragen.*

2. *Nu verzoekster weliswaar haar woonplaats buiten het rechtsgebied van de Rechtbank van Koophandel te Mechelen heeft, maar binnen dit rechtsgebied haar handel heeft uitgeoefend, is de Rechtbank van Koophandel te Mechelen ratione loci bevoegd om van haar verzoek tot uitstel van betaling kennis te nemen.*

H.

Gelet op het verzoekschrift, ingediend ter griffie van het Hof van Beroep te Antwerpen op 15 oktober 1975, behoorlijk ondertekend door meester Schuurmans, loco mr. Van Battel, advocaat te Mechelen, strekkende tot het bekomen van een uitstel van betaling;

Gelet op het proces-verbaal van de vergadering der schuldeisers, gehouden op 20 oktober 1975 op de Rechtbank van Koophandel te Mechelen;

Gelet op het gemotiveerd advies van dezelfde rechtbank van 29 oktober 1975;

Gelet op de conclusie van de heer A. Vandeplas, substituit-procureur-generaal;

Gehoord het rapport van de heer raadsheer A. van Gelder, daartoe aangewezen bij beschikking van de heer eerste voorzitter van het Hof van Beroep te Antwerpen;

Overwegende dat uit de aan het hof overgelegde stukken blijkt dat alle pleegvormen, voorgeschreven door de artikelen 594 e.v. van de Faillissementswet nageleefd zijn;

Overwegende dat de taak van het hof zich beperkt tot het onderzoek van het hierboven vermelde advies, waarin het verzoek niet toelaatbaar werd geacht, omdat verzoekster geen handelaarster was op het ogenblik van het indienen van het verzoekschrift;

Overwegende dat verzoekster weliswaar haar woonplaats buiten het rechtsgebied van de Rechtbank van Koophandel te Mechelen heeft, doch zij haar handel heeft uitgeoefend binnen dit rechtsgebied, zodat de Rechtbank van Koophandel te Mechelen inderdaad bevoegd was ratione loci (Cloquet, *La faillite et les concordats*, nrs. 793-812);

Overwegende dat uit de aan het hof onderworpen stukken blijkt dat verzoekster weliswaar nog ingeschreven was in het handelsregister, doch zij sedert 18 juli 1975, en niet vroeger, geen handel meer dreef;

Overwegende dat artikel 593 van de Faillissementswet, in tegenstelling tot artikel 437, lid 2, niet spreekt over de situatie van iemand die handelaar geweest is, zodat, louter

op de tekst voortgaande, het advies van de rechtbank van koophandel verdedigbaar lijkt;

Overwegende dat nochtans algemeen aanvaard wordt dat een handelaar die sedert minder dan zes maanden opgehouden heeft met het uitoefenen van zijn handelsactiviteit, toch een gerechtelijk akkoord kan bekomen, hoewel artikel 1 van het Regentsbesluit van 25 september 1946 ook enkel gewag maakt van een «schuldenaar die handelaar is» en in dit Regentsbesluit ook geen bepaling wordt gevonden, analoog met artikel 437, lid 2, van de Faillissementswet (Cloquet, o.c., n° 441);

Overwegende dat de bedoeling, zowel van het gerechtelijk akkoord als van het uitstel van betaling is, het vermijden van een faillietverklaring;

Overwegende dat het juist is om te voorkomen dat een persoon wegens de uitoefening van zijn handelsbedrijvigheid failliet zou worden verklaard, dat hij zijn toevlucht kan nemen tot een dezer instellingen die, al beperken zij zijn handelingsbevoegdheid en onderwerpen ze hem aan een bepaalde controle, hem van het faillissement kunnen redden;

Overwegende dat trouwens, ook na overlijden van een handelaar, die dan uiteraard ook opgehouden heeft handel te drijven, zowel het gerechtelijk akkoord als het uitstel van betaling kan worden toegestaan (artikel 593, lid 3, van de Faillissementwet en artikel 1, lid 2, van het Regentsbesluit van 25 september 1946; Frédéricq, *Handboek*, II, nrs. 2027 en 2053);

Overwegende dat derhalve aangenomen kan worden dat de schuldenares, die tot 18 juli 1975 handel dreef en die dus nog failliet verklaard kan worden, het recht behoudt uitstel van betaling te vragen, zodat het verzoek toelaatbaar kan worden geacht;

Overwegende dat het niet nodig is alle grondvoorwaarden te onderzoeken, daar hic et nunc vaststaat, aan de hand van het proces-verbaal van 29 oktober 1975, dat geen enkele schuldeiser instemde met het uitstel, zodat een der noodzakelijke voorwaarden, gesteld in artikel 599, in elk geval niet vervuld is (cf. Frédéricq, o.c., II, nrs. 2026 en 2031);

Om die redenen,

Het hof,

Verklaart het verzoek toelaatbaar doch ongegrond; verwerpt het verzoek en zegt voor recht dat het uitstel van betaling niet kan worden toegestaan; veroordeelt verzoekster in de kosten.

NOOT—1. *Uitstel van betaling — Gewezen handelaar* (art. 593 e.v. Faillissementswet) Een van de redenen waarom deze rechtsfiguur nooit veel toepassing heeft gekend, moet o.m. gevonden worden in de zeer omslachtige procedure. Een dergelijke instelling zou nochtans diensten moeten kunnen bewijzen voor tijdelijke liquiditeitskortoren van in principe *solvabele* en economisch leefbare ondernemingen. In de praktijk wordt vastgesteld dat veelal de moeilijkheden ofwel te laat worden onderkend zodat enkel nog een gerechtelijk akkoord of een faillissement mogelijk is, ofwel allicht buitengerechtelijk tot een regeling van voorlopig uitstel hebben geleid.

In *casu* werd het verzoek van 16 oktober 1975 van mevr. H. door de Rechtbank van Koophandel te Mechelen niet toelaatbaar geacht omdat zij sedert 18 juli 1975 geen handel meer dreef. In zijn conclusie oordeelde het openbaar ministerie het verzoek wel toelaatbaar op grond van de doelstelling van de rechtsfiguur, nl. het faillissement vermijden (L. FREDERICQ, *Traité*, VIII, nr. 596)

en naar analogie met de heersende rechtsleer wat het gerechtelijk akkoord betreft waarbij hetzelfde probleem zich voordoet m.b.t. de uitlegging van de wetteksten (art. 593 Fw. en art. 1 R.B. van 25 september 1946), die enkel spreken van «de handelaar» (A. CLOQUET, *Faillite et concordat*, ed. 1975, nr. 606; R.P.D.B., compl. II, Tw. «Concordat judiciaire», nr. 19; Pand. B., Tw. «Concordat préventif de la faillite», nrs. 12 en 13; LOWET en DESTREE, *Du concordat préventif de la faillite*, nr. 9; RUYSEN, *Commentaire de la loi du 29 juin 1887 sur le concordat préventif de la faillite*, nr. 2) Het rapport van de raadsheer bij het hof voegt hieraan toe het argument ex art. 593, lid 2, Fw. dat uitstel van betaling voor een overleden handelaar toestaat.

Het hof sluit zich niet aan bij het advies van de rechtbank, maar onderschrijft de stelling van het openbaar ministerie en de rapporteur. In art. 614 Fw. kan een bijkomend argument gevonden worden om de teleologische interpretatie te staven. Dit artikel breidt het toepassingsgebied van de rechtsfiguur uit tot «de eigenaars van nijverheidsinrichtingen die door de wet niet als handelaars worden aangemerkt».

2. *Bevoegdheid ratione loci* (artt. 631 en 36 Ger.W.). Zeer terecht zegt het hof dat de rechtbank van de commerciële hoofdstvestiging bevoegd is om te oordelen over het faillissement en aanverwante rechtsfiguren, en niet alleen de rechtbank waar de handelaar ingeschreven is in de bevolkingsregisters.

De exegetische stelling van FETWEIS (*Bevoegdheid*, nr. 594; «La compétence territoriale en matière de faillite», J.T., 1977, 265), die enkel met het Gerechtelijk Wetboek rekening houdt, kan inderdaad door praktijkjuristen niet gevolgd worden (noot onder Kh. Oudenaarde, 29 mei 1973, en Arrond. Oudenaarde, 20 juni 1973, B.R.H., 1974, 79-91; CLOQUET, o.c., nrs. 1037 en 1045; Kh. Brussel, 14 februari 1977, J.T., 1977, 270).

Het Hof van Cassatie heeft de gelegenheid laten voorbijgaan om op dit punt rechtszekerheid te scheppen door categorisch de enige verantwoorde oplossing rechtskracht te geven, zelfs al zou dit tegen de letter van de tekst van het Gerechtelijk Wetboek indruisen en zelfs al zou de zg. «wil van de wetgever», zoals neergelegd in het Rapport Van Reepinghen, voor een andere interpretatie vatbaar zijn, quod non (Cass., 30 september 1976, R.W., 1976-77, 1457, met noot, J.T., 1977, 58, met noot).

Ook op louter theoretisch vlak kan de redenering van FETWEIS niet overtuigen. Nergens blijkt dat de wetgever bij de bespreking van de artikelen 631 en 36 Ger. W. aan de problematiek van het faillissement gedacht heeft. Zo is in het Rapport Van Reepinghen enkel sprake van het Burgerlijk Wetboek. Hoe kan men dan van een duidelijke wil van de wetgever spreken zoals FETWEIS het doet? Bovendien moet men de eigenheid van elke rechtstak respecteren. Het gaat niet op omwille van een louter abstracte eenheid de definitie van een begrip in één rechtstak zonder voorbehoud door te trekken tot alle andere rechtstakken ook wanneer uit de praktijk en uit een jarenlange gevestigde rechtspraak blijkt dat aan dit begrip binnen een bepaalde context (*in casu* het faillissementrecht) een andere betekenis moet worden toegekend. Er kan geen aarzeling mogelijk zijn over de wenselijke bevoegdheidsregeling. Niet alleen de jarenlange op art. 440 Fw. gebaseerde traditie (Cass., 7 januari 1897, *Pas.*, 1897, I, 59; Cass., 30 oktober 1933, *Pas.*, 1934, I, 45; FREDERICQ, o.c., nrs. 22 en 559; VAN RYN, *Principes de droit commercial*, IV, nr. 2650), doch ook het Europees ontwerp-faillissementsverdrag opteert voor de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel van de plaats waar de handelaar zijn «zakencentrum» heeft (J. NOEL, «Lignes directrices du projet de convention C.E.E. relative à la faillite», *Rev. trim. dr. eur.*, 1975, 160).

Het criterium van inschrijving in de bevolkingsregisters zet de deur wagenwijd open voor misbruiken (zie de casus van Cass., 30 september 1976, gecit.); de afwikkeling van het faillissement zou ingewikkelder en duurder worden (zie de noot in B.R.H., 1974, 87-91), dit terwijl enerzijds een daadwerkelijke controle van de rechtbank van koophandel die de handelaar het best kan volgen, noodzakelijk is en anderzijds ongetwijfeld de kosten en de afwikkelingsduur zoveel mogelijk moeten worden beperkt.

Het faillissementrecht is een materie waarin de rechtspraak zeer snel moet kunnen inspelen op de sociaal-economische werkelijkheid en die zeker niet gediend is met bindende beperkingen van een strakke en ongenueanceerde wetgeving.

Herlinda Galaude

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

Se KAMER — 8 DECEMBER 1977

Voorzitter : de h. Meers

Raadsheren : de hh. Janssens en van Gelder (rapporteur)

Substituut-procureur-generaal : de h. Velleman

Advocaten : mrs. De Munck loco Van den Wouwer en Bonjé

Inkomstenbelastingen—Bezwaarschrift—Termijn.

De uiterlijke datum waarop, luidens art. 272 W.I.B., het bezwaarschrift ingediend moet worden is die waarop het bezwaarschrift aan de bevoegde directeur der belastingen wordt ter hand gesteld en niet die waarop het bezwaarschrift wordt verstuurd.

P. t/ Belgische Staat

Gelet op de aanslag in de onroerende voorheffing, Kadastrale afdeling Sint-Truiden, artikel 526.615, kohier uitvoerbaar verklaard op 15 september 1975 en aan de belastingplichtige toegezonden op 19 september 1975, aanslag gebaseerd op een kadastraal inkomen van 19.000 fr. en een belasting vestigend van 10.773 fr.;

Gelet op het bezwaarschrift, verzonden op 30 april 1976 en bij de bevoegde directeur toegekomen op 3 mei 1976 ;

Gelet op de beslissing nr. 23273 waartegen beroep, op 9 juni 1976 geveld door de Directeur der Directe belastingen te Hasselt, toegezonden aan de belastingplichtige per aangetekende brief van dezelfde datum, waardoor het bezwaar werd afgewezen wegens forclusie ;

Gelet op het verzoekschrift in voorziening ingediend ter griffie van het Hof van Beroep te Antwerpen op 19 juli 1976, samen met het origineel van de betekening van 16 juli 1976 aan de bevoegde directeur ;

Overwegende dat het beroep tijdig werd ingesteld ;

Overwegende dat het bezwaarschrift op vrijdag 30 april 1976 aangetekend verzonden werd aan de bevoegde directeur (zie omslag) ;

Overwegende dat volgens de stempel, voorkomend op het bezwaarschrift, dit laatste op de bevoegde directie is toegekomen op 3 mei 1976, een maandag (1 mei officiële feestdag en 2 mei 1976 zondag, dus geen postbedeling) ;

Overwegende dat bij gebrek aan tegenbewijs, de datum van ontvangst van het bezwaarschrift door de directeur, ten genoegen van recht bewezen wordt door de datumstempel van binnenkomen, die door diensten van de directie op dit bezwaarschrift wordt aangebracht (Com. I.B. 272/31) ;

Overwegende dat volgens art. 272 W.I.B., de bezwaarschriften op straffe van verval *ingediend* moeten worden, uiterlijk op 30 april van het jaar dat volgt op datgene waarin de belasting is gevestigd, zonder dat de termijn nochtans minder dan zes maanden vanaf de datum van het aanslagbiljet of van de kennisgeving van de aanslag mag bedragen ;

Overwegende dat er in casu meer dan zes maanden na de aanslag verstreken waren op het ogenblik van het bezwaar ;

Overwegende dat derhalve enkel dient onderzocht te worden of het bezwaar al dan niet uiterlijk op 30 april 1976 werd *ingediend* ;

Overwegende dat 30 april 1976 geen zaterdag, zondag of wettelijke feestdag was (cfr. com. I.B. 272/29) ;

Overwegende dat er in art. 272 W.I.B. voorkomende uitdrukking «ingediend worden» impliceert dat het niet voldoende is dat het bezwaarschrift binnen de vereiste termijn *opgestuurd* wordt maar dat de wetgever daardoor heeft willen bedoelen dat het binnen de wettelijke termijn aan de bevoegde directeur ter hand moet worden gesteld (Cass., 31 januari 1950, *Pas.* 1950, 1, 373 ; Cass. ; 28 juni 1955, *Pas.*, 1955, 1, 1179) ;

Overwegende dat het bezwaarschrift slechts ingediend is op het ogenblik dat de directeur er kennis van kan nemen ;

Overwegende dat de door artikel 272 W.I.B. bepaalde termijn van dwingend recht is ;

Overwegende dat de directoriale beslissing terecht het bezwaar wegens forclusie afwees ;

(...)

NOOT—De termijn van indiening van het bezwaarschrift

1. Luidens art. 272 W.I.B. moet het gemotiveerde bezwaarschrift op straf van verval ingediend worden uiterlijk op 30 april van het jaar dat volgt op datgene waarin de belasting is gevestigd, zonder dat de termijn nochtans minder dan zes maanden mag bedragen vanaf de datum van het aanslagbiljet of van de kennisgeving van de aanslag of van de datum van de inning der belastingen op een andere wijze dan per kohier.

2. Wanneer de laatste nuttige dag een zaterdag, een zondag of een wettelijke feestdag is, dan wordt de vervaldag verplaatst, overeenkomstig art. 53 van het Gerechtelijk Wetboek, op de eerstvolgende werkdag (Hof Gent, 1 december 1954, *Rev. fisc.*, 1955, 513, met noot).

Het in art. 53 Ger. W. vastgelegde beginsel heeft een algemene draagwijdte en geldt bijgevolg ook in het fiscaal recht.

3. Het in art. 272 W.I.B. bedoelde rechtsverval is van openbare orde en dient van ambtswege te worden opgeworpen. Alleen overmacht kan een verlenging van de bezwaartermijn rechtvaardigen (Cass., 8 maart 1955, *Arr. Cass.*, 1955, 580).

Wie, zoals de haas uit de fabel, de laatste uren afwacht om het bezwaarschrift alsnog per spoedbestelling te verzenden, kan geen beroep doen op overmacht wanneer de brief — zij het door een vergissing van de post — te laat bij de directeur der belastingen wordt besteld (Hof Brussel, 25 april 1955, *Rev. fisc.*, 1955, 871). De belastingplichtige heeft aldus een risico genomen waarvan hij de gevolgen moet dragen.

4. Het bezwaarschrift is slechts «ingediend» in de zin van art. 272 W.I.B. op het ogenblik dat de ambtenaar ervan kennis kan nemen, d.i. op het ogenblik van de aankomst bij de bevoegde diensten van de administratie (Cass., 28 juni 1955, *Arr. Cass.*, 1955, 886).

De datum van de verzending van het poststuk heeft geen belang, het bezwaarschrift moet, op straf van verval, binnen de gestelde termijn bij de directeur ter kennis komen (Cass., 8 februari 1921, *Pas.*, 1921, 1, 238 ; Cass., 31 januari 1950, *Arr. Cass.*, 1950, 349 ; Cass., 14 januari 1953, *Arr. Cass.*, 1953, 293 ; J. VAN HOUTTE, *Beginselen van het Belgisch belastingrecht*, II, 671). Indien heeft hier de betekenis van «terecht komen».

5. Bij gebrek aan tegenbewijs is de datum van ontvangst van het bezwaarschrift door de directeur afdoende bewezen door de datumstempel der inkomende stukken die door de diensten van de directie wordt aangebracht. De stempel schept een vermoeden juris tantum en het bewijs van de regelmatigheid van het bezwaarschrift — inzonderheid met betrekking tot de datum waarop de directeur der belastingen het ontvangen heeft — rust op de belastingsschuldige. Dit bewijs mag zelfs door middel van vermoedens geleverd worden (Cass., 14 april 1959, *Arr. Cass.*, 1959, 629).

6. De belastingsschuldige die, knusjes voor de beeldbuis gezeten, tot de akelige ontdekking komt, dat de dag van heden de laatste vervaldag is voor het indienen van zijn bezwaarschrift tegen de vestiging van de belasting, kan wellicht nog op de originele ge-

dachte komen om zich in de loop van de avond naar het kantoor van de belastingen te begeven om het bezwaarschrift in de brievenbus te stoppen, maar hij zal dan ook moeten aanvaarden dat zijn reclamatie pas de volgende dag gevonden en afgestempeld wordt. Niemand zal redelijkerwijze aannemen dat het bezwaarschrift op dit nachtelijk uur alsnog tijdig werd «ingediend», omdat elkeen beseffen zal dat de directeur na de normale kantooruren geen kennis meer neemt van bezwaarschriften (Hof Brussel, 8 april 1957, in zake P.V.B.A. Triosol).

Het indienen van een bezwaarschrift kan slechts nuttig geschieden tijdens de kantooruren van de dienst der belastingen, want na kantoor tijd blijft de directeur der belastingen behoed voor ongelegen bezoek.

A. Vandeplas

ARBEIDSRECHTBANK TE BRUSSEL

2e KAMER — 27 SEPTEMBER 1976

Voorzitter : de h. Craninx

Rechters in sociale zaken : de hh. De Grijse en 't Kindt

Openbaar ministerie : de h. Roex

Advocaten : mrs. Appelmans, Humblet, De Cuyper en Jacobs

Arbeidsovereenkomst bedienden — Gewaarborgd maandloon — Bediende in PMS-centrum — Werkgever — Rechtstreekse vordering jegens de Staat.

Hoewel het PMS-centrum waarin zij als psychologe tewerkgesteld is haar werkgever blijft, bezit de bediende ook een rechtstreekse vordering wegens gewaarborgd maandloon jegens de Staat, die wettelijk ertoe gehouden is het loon rechtstreeks aan de personeelsleden van de PMS-centra uit te betalen.

E. t/ Belgische Staat,
Landsbond der Christelijke Mutualiteiten en V.Z.W.
Gespecialiseerd PMS-centrum

De feiten

Op 10 september 1973 werd eiseres als adviseur benoemd in het Vrij Gespecialiseerd PMS-Centrum te Brussel in tijdelijk verband. Van 11 februari 1974 tot 10 maart 1974 was eiseres arbeidsongeschikt wegens ziekte; zij hervatte het werk op 11 maart 1974 tot en met 24 maart 1974. Op 25 maart 1974 werd eiseres opgenomen in het ziekenhuis waar zij op donderdag 28 maart 1974, ongeveer een maand te vroeg, het leven schonk aan een zoontje. Zij hervatte haar werk op 4 juni 1974 na het Pinksterweekend van 1 tot 3 juni. Eiseres ontving normaal haar wedde van maart, april en mei 1974. Bij schrijven van 31 oktober 1974 stelt de Belgische Staat eiseres ervan in kennis dat haar weddetoelage vanaf 30 maart 1974 tot en met 31 mei 1974 werd geschorst. De uitgekeerde bedragen die de Staat terugvordert werden zonder enige beperking ingehouden op de volgende weddeuitkeringen. Eiseres vraagt daarop aan haar ziekenfonds vergoeding voor de maanden april en mei 1974.

Het Verbond der Kristene Ziekenkassen van Limburg aangesloten bij de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten keert de maand mei 1974 uit doch weigert april uit te keren.

De eis

Eiseres vraagt de veroordeling van verweerders solidair of in solidum of de ene bij gebreke van de andere tot betaling van 24.163 fr., wedde voor de periode van 30 maart tot 23 april 1974 inclusief, te vermeerderen met de moratoire rente vanaf 30 april 1974, de gerechtelijke interesten en de kosten.

Procedure

Bij dagvaarding van 3 maart 1975 dagvaardde eiseres de Belgische Staat alsmede de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten ter recuperatie van haar wedde voor de maand april 1974, eerste maand van het bevallingsverlof. Daar de Belgische Staat beweerde geen werkgever te zijn dagvaardde eiseres op 27 november 1975 met hetzelfde doel de V.Z.W. Gespecialiseerd Psycho-Medisch-Sociaal Centrum. Bij conclusie stelt V.Z.W. Gespecialiseerd Psycho-Medisch-Sociaal Centrum een eis in tot tussenkomst en vrijwaring, ertoe strekkend de Belgische Staat te doen veroordelen het op te nemen voor de V.Z.W. en haar de vrijwaren tegen alle veroordelingen die tegen haar zouden kunnen worden uitgesproken worden in hoofdsom, interesten en gerechtskosten.

(...)

T.a.v. het recht

Het door eiseres gevraagde loon heeft betrekking op de periode van 30 maart tot 23 april 1974 inclusief deel uitmakend van de eerste maand bevallingsrust.

Het loon van de eerste maand bevallingsrust is verschuldigd door de werkgever (A.O.B., art. 8, §2). De periode van 11 februari 1974 tot 10 maart 1974 is gedekt door het gewaarborgd maandloon wegens schorsing ingevolge ziekte (A.O.B., art. 10, §1). Het gewaarborgd maandloon verschuldigd wegens schorsing ingevolge bevallingsrust heeft een andere wettelijke oorzaak en is derhalve eveneens verschuldigd. Eiseres heeft derhalve recht op 24/30 van haar maandwedde, nl. : $24/30 \times 30.204 \text{ fr.} = 24.163 \text{ fr.}$

Wie draagt de last van de loonschuld?

Het K.B. van 13 augustus 1962 (B.S. 25 augustus 1962) regelt het statuut van de psycho-medisch-sociale centra en van de diensten voor studie en beroepsopleiding.

Krachtens de artikelen 42 en 43 van dit K.B. verleent de Staat weddetoelagen en betaalt hij de wedde van de personeelsleden rechtstreeks en maandelijks uit. Door het invoeren van een rechtstreekse betaalverplichting door de Staat aan het personeelslid buiten elke tussenkomst van het PMS-centrum is de wet ten voordele van het personeelslid rechtschepend opgetreden; de rol van het PMS-centrum bestaat enkel hierin dat het door het tot stand brengen van een geldig bediendencontract met het personeelslid, meewerkt aan het tot stand komen van de eisbaarheidsvoorwaarde van de wedde van het personeelslid door het personeelslid.

Krachtens deze wetstechniek betaalt de Staat niet alleen het maandelijks bedrag rechtstreeks uit aan het personeelslid dat door de bevoegde minister kan worden verplicht daartoe een postrekening te doen openen (K.B. 13 augustus 1962, art. 43) doch gaat hij ook eigenmachtig

buiten elke praktische rechtscontrole over tot weddeafhoudingen. Daaruit volgt dat tussen Staat en personeelslid een specifieke rechtsband bestaat die het aan het personeelslid mogelijk maakt rechtstreeks de Staat tot betaling aan te spreken. Het ontkennen aan het personeelslid van dit specifiek recht zijn rechtmatig loon op te eisen tegenover degene die zich wettelijk verbonden heeft om het te betalen, zou rechtsonzekerheid en rechteloosheid teweegbrengen en ingaan tegen een bepaling van openbare orde volgens welke iedereen recht heeft op betaling van zijn loon voor het gepresteerde werk (Vred., Brussel, 7e kanton, 10 november 1975, A.R. 6808, V.Z.W. Mariadal en R. t/ Belg. Staat, onuitg.).

Anderzijds staat het vast dat het PMS-centrum de eigenlijke werkgever blijft van de eiseres en dat het slechts in de hoedanigheid van bediende van het PMS-centrum is dat eiseres haar wedde trekt van de Belgische Staat.

De Belgische Staat en de V.Z.W. PMS-centrum dienen derhalve in solidum of de ene bij gebreke van de andere te worden veroordeeld tot betaling van het gevraagd bedrag.

De L.C.M. heeft aan al haar verplichtingen voldaan vanaf 24 april 1974 en is niets verschuldigd voor de aan deze datum voorafgaande periode welke gedekt is door het gewaarborgd maandloon.

De eis tegen de L.C.M. is derhalve ongegrond.

Uit het voorgaande volgt dat de eis van het PMS-centrum tegen de Belgische Staat tot tussenkomst en vrijwaring gegrond is.

(...)

ARBEIDSRECHTBANK TE GENT

1e KAMER — 20 DECEMBER 1976

Voorzitter : de h. Petit

Rechtters in sociale zaken : de hh. Mus en Pottie

Advocaten : mrs. Bouckaert en Van Bogaert

Arbeidsovereenkomst werklieden—Willekeurige afdanking—Begrip—Te weinig aankopen in coöperatieve winkels van werkgever.

Wanneer de werkgever geen redelijk motief voor de afdanking kan aanhalen of de door hem in conclusie opgesomde redenen of tekortkomingen niet bewezen zijn, moet de afdanking geacht worden willekeurig te zijn.

Willekeurig is de afdanking van een arbeider van een coöperatief bedrijf omdat hij te weinig aankopen deed in de winkels van het bedrijf.

X. t/ Coöp. V. Z.

Eiser beweert dat hij afgedankt werd omdat hij zijn verplichtingen om al zijn inkopen in de winkels van verweerster te verrichten niet nageleefd heeft.

Bij een omzendbrief van 5 maart 1975, gericht aan het personeel van de Coöp. V. liet de directeur-generaal o.m. weten wat volgt : «Met genoeg hebben wij bij de controle van de aankopen voor 1974 kunnen vaststellen dat de

meeste personeelsleden de vastgestelde minimum aankoopbedragen meestal hebben overtroffen. U hebt begrepen dat U als werknemer in de Coöp. V. als eerste plicht hebt : 'Getrouwheid tegenover de coöperatieve instellingen.' Jammer genoeg is er nog altijd een kleine minderheid die meent dat zij deze verplichtingen niet dient na te leven. In een afzonderlijk schrijven zullen zij over hun tekortkomingen worden ingelicht. Sancties worden getroffen.»

Op 10 april 1975 ontving eiser namens de directie het aangekondigd individueel schrijven waarin vastgesteld werd dat eiser zijn coöperatieve verplichting in 1974 niet nakwam omdat hij de minimale aankopen van voeding, brood en in Super-Coop niet bereikte.

Bij herhaalde niet-naleving werden niet omschreven maatregelen aangekondigd.

Hierin ziet eiser de werkelijke reden van zijn ontslag.

Hij noemt ze willekeurig en oordeelt dat de opgelegde verplichting een aantasting is van de individuele vrijheid en indruist zowel tegen de openbare orde als de goede zeden.

Verweerster betwist dit en voert aan dat : 1° ingevolge het geleden verlies in de bakkerij op 28 maart 1975 in de raad van beheer beslist werd over te gaan tot afschaffing van broodronden ; 2° eiser zich op zeer ondisciplinaire wijze op het werk aanbood ; zo was hij op 24 maart 1975 zonder verwittiging op het werk afwezig, kwam hij op 26 en 27 maart 1975 telkens 45 minuten te laat en ving hij op 9 april 1975 het werk aan te 15 u in plaats van te 13 u 30' ; 3° zij reeds zo vrijgevig was een opzegging van vier weken te geven terwijl zij wettelijk slechts tot twee weken gehouden was.

In verband met die argumenten moet opgemerkt worden dat : 1° de beslissing van de raad van beheer genomen werd drie dagen na het geven van de opzegging ; 2° de afwezigheden van eiser zich situeren daags voor de opzegging en vooral na het geven van de opzegging zodat zij niet in verband staan met die opzegging 3° een opzegging van vier weken geen vrijgevigheid is doch, sedert het koninklijk besluit van 13 juli 1973 tot verlenging van sommige opzeggingstermijnen, de opzeggingstermijn wat betreft de werklieden die minder dan tien jaar ononderbroken in dienst van dezelfde onderneming zijn gebleven, op achtentwintig dagen vastgesteld werd.

Het ontslag van eiser valt na de omzendbrief van 5 maart 1975, waarover hoger sprake.

Dit feit, nl. een ontslag tussen 5 maart 1975 (dag waarop schriftelijk sancties in het vooruitzicht worden gesteld) en 28 maart 1975, dag waarop de vermindering van broodronden werd beslist, staft het standpunt van eiser dat zijn ontslag in verband stond met de niet-naleving van zijn aankoopverplichtingen.

Het aantal broodronden bedroeg in maart 1975 nog 25 en is slechts nadien verminderd om 21 te bereiken in augustus 1975.

Een ander personeelslid werd wegens de vermindering van de broodronden vanaf 21 april 1975 naar de afdeling algemene voeding overgeheveld.

Dit toont aan dat de reorganisatie slechts na de opzegging van eiser werd doorgevoerd.

Ook legt verweerster niet uit waarom aan eiser de kans niet geboden werd om in een andere afdeling tewerkgesteld te worden.

Wel wordt beweerd dat hij voor ontslag in aanmerking kwam omdat er talrijke onwettige en ongerechtvaardigde afwezigheden waren.

Die reden is echter niet houdbaar aangezien eiser op 25 maart 1975 volgens de gegevens verstrekt door verweerster alleen op 24 maart 1975 heel de dag afwezig was, terwijl de latere afwezigheden na het geven van de opzegging geen invloed gehad kunnen hebben op de opzegging.

Op de individuele rekening van eiser komt er trouwens over de periode 17 juni tot 28 december 1974 geen enkele dag ongewettigde afwezigheid voor (rubriek A).

Wel was betrokkene in het derde kwartaal 1 dag en in het vierde kwartaal 68 dagen ziek.

Voor het jaar 1975 zijn geen gegevens voorhanden, behoudens de afwezigheden van 24, 26 en 27 maart 1975 en 9 april 1975.

De afdanking kan dus niet het gevolg zijn van onregelmatige afwezigheid.

Daar verweerster niet kan gevolgd worden in haar motivering van het ontslag aangezien de aangehaalde motieven onjuist blijken, moet de stelling van eiser gevolgd worden.

Wanneer de werkgever geen redelijk motief kan aanhalen of de door hem in conclusie opgesomde redenen of tekortkomingen niet bewezen zijn moet de afdanking geacht worden willekeurig te zijn (Arbeidshof Brussel, 17 oktober 1972, J.T.T., 1975, 16).

De werkgever heeft het recht eenzijdig de arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur te beëindigen, doch bij de uitoefening van dit recht mag geen fout begaan worden, anders is er misbruik van recht (zie A. De Bersacques, R.C.J.B., 1969, 501, en onder voetnoot 1 geciteerde verwijzingen).

Dit misbruik wordt in de arbeidsovereenkomst duidelijk wanneer de werkgever zijn recht om af te danken aanwendt met een ander doel dan het welzijn van de onderneming dat niet mag worden verward met de persoonlijke belangen en gevoelens van de werkgever (vgl. De Bersacques, R.C.J.B., 1969, 527-528; R.C.J.B., 1972, 243).

In het onderhavige geval kan uit de omstandigheden waarin de beëindiging van de arbeidsovereenkomst geschiedde afgeleid worden dat de werkgever eiser bij wijze van retorsie afgedankt heeft.

Eiser kan dan ook, met toepassing van artikel 24ter van de wet op de arbeidsovereenkomst voor werklieden, aanspraak maken op een forfaitaire schadevergoeding die gelijk is aan het loon overeenstemmend met de opzeggingsvergoeding vermenigvuldigd met twee.

(...)

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUSSEL

22e KAMER — 28 JULI 1977

Voorzitter : de h. Grootaert

Advocaten : mrs. De Puydt, Clerens en Ledoux

Bevoegdheid—Eenzijdige verbreking van alleenverkoop-overeenkomst—Territoriale bevoegdheid—Art. 4 van de wet van 27 juli 1961 zoals gewijzigd door de wet van 13 april 1971—Art. 17 van het Bevoegdheids- en Executieverdrag van 27 september 1968.

Inzake overeenkomsten van alleenverkoop onderscheidt de Belgische wetgeving twee grondgebieden : 1° een be-

perkt grondgebied waarvan het Verdrag van 27 september 1968 de grenzen bepaalt ; 2° het onbeperkt grondgebied dat daarbuiten ligt.

Op het beperkt grondgebied zijn de bepalingen van het Verdrag van 27 september 1968 van toepassing. Art. 4 van de wet van 27 juli 1961 zoals gewijzigd door de wet van 13 april 1971 is niet (meer) van toepassing. Volgens de Belgische wetgever worden de wetgevingen van alle landen die het grondgebied uitmaken binnen hetwelk het verdrag van toepassing is, geacht de Belgische openbare orde te eerbiedigen en de belangen te verzekeren van al de concessiehouders die een woonplaats hebben in het gebied van een verdragsluitende staat.

Bijgevolg kan overeenkomstig art. 17 van het Bevoegdheids- en Executieverdrag van 27 september 1968 in een overeenkomst van alleenverkoop een Duits gerecht aangewezen worden voor de kennisneming van de geschillen.

P.V.B.A. A.B. t/ R.

Overwegende dat de eis strekt tot betaling van tweemaal 5.000.000 frank schadevergoeding vermeerderd met alle interesten, in ondergeschikte orde tot verbreking van het contract (concessie van alleenverkoop) ten laste van verweerster en veroordeling tot betaling van 10.000.000 frank schadevergoeding vermeerderd met alle interesten, bovendien te bevelen dat verweerster de voorraden moet terugnemen of vergoeden, tot betaling van alle gerechtskosten, inbegrepen de «vergoedingen voor uitgaven en rechtspleging» ;

Overwegende dat verweerster concludeert : «in hoofdorde, met toepassing van artikel 17 van het E.E.G.-Verdrag van Brussel van 27 september 1968, zich onbevoegd te verklaren *ratione loci* en te zeggen dat alleen de Rechtbank van Braunschweig (DBR) bevoegd is en (de zaak) naar deze te verwijzen ; in ondergeschikte orde, met toepassing van artikel 1 van het Belgische-Duits Verdrag van 30 juni 1958 vast te stellen dat de Rechtbank van Braunschweig door contradictoir vonnis van 11 september 1973 reeds in dezelfde zaak en tussen dezelfde partijen uitspraak heeft gedaan en verklaard heeft dat eiseres op generlei wijze grond heeft tot het verkrijgen van enige vergoeding van verweerster, wegens de opzegging van de vergunning, bijgevolg te verklaren dat er kracht van gewijsde bestaat, en dat deze rechtbank ter zake geen uitspraak meer kan doen ; in bijzonder ondergeschikte orde vast te stellen dat er in elk geval aanhangigheid van geding bestaat en dat deze rechtbank op verzoek van verweerster ervan moet afzien uitspraak te doen» ;

(...)

Overwegende dat de wet van 13 januari 1971 het Europees Verdrag van 27 september 1968 in de Belgische wetgeving gebracht heeft, m.a.w. de rechtskracht van een Belgische wet aan de bepalingen ervan gegeven heeft of, nog met andere woorden, van de bepalingen ervan een Belgische wet gemaakt heeft ;

Overwegende dat sindsdien de Belgische wetgeving twee grondgebieden onderscheidt inzake overeenkomsten van alleenverkoop :

1° een beperkt grondgebied waarvan het Europese verdrag de grenzen bepaalt ;

2° het onbeperkt grondgebied dat daarbuiten ligt ;

Overwegende dat op het beperkt grondgebied waarvan het Europese verdrag de grenzen bepaalt de bepalingen van het verdrag van toepassing zijn (krachtens de Belgische wetgeving, meer bepaald krachtens de wet van 13 januari 1971 die het Europese verdrag in de Belgische wetgeving gebrachth heeft en er een Belgische wet van maakt);

Overwegende dat, a contrario, deze wet maakt dat artikel 4 van de wet van 27 juli 1961 zoals gewijzigd door de wet van 13 april 1971 niet (meer) van toepassing is op dit beperkt grondgebied waarvan het verdrag de grenzen bepaalt (terloops zij opgemerkt dat de wet van 13 april 1971 dit artikel 4 niet gewijzigd heeft; in zijn huidige bewoordingen bestond het reeds lang voor de ondertekening van het verdrag n.l. sinds 1961; bij de ondertekening van dat verdrag kende België derhalve en nog meer de wetgever deze tekst, bij bekrachtiging van het verdrag in 1971; hij heeft met kennis van zaken, de toepassing van artikel 4 van de wet van 27 juli 1961 doen ophouden binnen het beperkt grondgebied dat het verdrag bepaalt);

Overwegende dat sindsdien de wet van 27 juli 1961 zoals gewijzigd door de wet van 13 april 1971 nog enkel van toepassing is op het onbeperkt grondgebied dat gelegen is buiten het beperkt grondgebied waarvan het Europese verdrag de grenzen bepaalt;

Overwegende dat door de wet van 13 januari 1971, die het Europese verdrag in de Belgische wetgeving gebrachth heeft, de Belgische wetgever een beslissing genomen heeft ten aanzien van de bepalingen van de artikelen 4 en 6 van de wet van 27 juli 1961 zoals gewijzigd door de wet van 13 april 1971, onverschillig of ze van openbare orde zijn of enkel imperatief; dat ze niet (meer) van toepassing zijn binnen het beperkt grondgebied waarvan de grenzen bepaald zijn door het Europese verdrag;

Overwegende dat inzake concessies van alleenverkoop volgens de Belgische wetgever 1° de rechters van al de landen die het grondgebied uitmaken binnen hetwelk de Europese Conventie van toepassing is, en 2° de wetgevingen van al die landen geacht worden 1) de Belgische openbare orde te eerbiedigen, 2) de belangen te verzekeren van al de concessiehouders die een woonplaats hebben in het gebied van een verdragsluitende staat (zoals woordelijk gezegd is in artikel 17 van het Europese verdrag);

Overwegende dat om deze redenen, voor de concessies van alleenverkoop de Belgische wetgever niet geëist heeft dat het verdrag een uitzondering op de toepassing van de algemene bepaling ervan zou maken (de Belgische wetgever vordert dat de openbare orde ter zake van concessies van alleenverkoop en de verzekering van de belangen van de concessiehouders enkel nog in het gedrang kunnen komen in het onbeperkt grondgebied dat gelegen is buiten het door het verdrag bepaalde beperkt grondgebied);

Overwegende dat de uitdrukking «in elk geval», gebruikt in artikel 4 van de wet van 27 juli 1961 (tekst die niet gewijzigd werd door de wet van 13 april 1971) niet betekent: «niettegenstaande een andere Belgische wet het anders bepaalt binnen een bepaald grondgebied», ten deze de wet van 13 januari 1971;

Overwegende dat die uitdrukking begrepen moet worden in de zin die artikel 6 aangeeft: «niettegenstaande hiermede strijdige (privaatrechtelijke) overeenkomsten»;

Overwegende dat de uitdrukking «in elk geval» niet bedoelt de wetgever te verbieden van deze bepaling af te wijken;

Overwegende dat in tegenstelling met de particulieren de wetgever van die bepalingen mag afwijken;

Toepassing van deze uitlegging in deze zaak

Overwegende dat de voorwaarden van de toepassing van de Europese Conventie vervuld zijn:

1° Er is een schriftelijke overeenkomst voor concessie van alleenverkoop;

2° Tenminste één van de partijen heeft een woonplaats in het gebied van een verdragsluitende staat; ter zake hebben beide partijen haar woonplaats in het gebied van een verdragsluitende staat;

3° De partijen hebben een gerecht aangewezen voor de kennisneming van de geschillen welke naar aanleiding van een bepaalde rechtsbetrekking zullen ontstaan; ze hebben het gerecht van Braunschweig aangewezen;

Overwegende dat derhalve de bepalingen van het verdrag van toepassing zijn;

Overwegende dat alleen het door de overeenkomst genoemde Duits gerecht territoriaal bevoegd is;

Overwegende dat verweerster de verwijzing naar dit gerecht vordert;

Overwegende dat het onderzoek van de andere excepties overtuigend is;

Om die redenen,

De Rechtbank,

Verklaart deze rechtbank onbevoegd *ratione loci*; verwijst de zaak naar het gerecht van Braunschweig in de Duitse Bondsrepubliek; veroordeelt eiseres tot de kosten.

NOOT— *Voorrang van het Bevoegdheids- en Executieverdrag van 27 september 1968*

1. De wet van 13 januari 1971 houdende goedkeuring van het Verdrag tussen de Staten-leden van de Europese Economische Gemeenschap betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, van het protocol en van de gemeenschappelijke verklaring, ondertekend te Brussel op 27 september 1968 (*Staatsblad*, 31 maart 1971) heeft van de bepalingen ervan geenszins een Belgische wet gemaakt. Een bij wet goedgekeurd Europees Verdrag en een interne wet mogen als rechtsbronnen niet worden gelijkgesteld, daar anders het adagium *lex posterior derogat priori* uitwerking kan krijgen, wat de uitbouw van het gemeenschapsrecht ongetwijfeld in het gedrang brengt. Men leze hierover onder meer: J. DELVA, «Begrenzing van onze soevereiniteit in het licht van grondwetsartikel 25 bis», in *Recht in beweging*, 1973, p. 255; A. HOUTEKIER, «De toepassing van het gemeenschapsrecht volgens de rechtspraak van het Hof van Justitie der gemeenschappen en van de nationale rechters der Lid-Staten», in *Recht in beweging*, 1973, p. 559; J. MERTENS DE WILMARS, «Wet, Verdrag en gemeenschapsregel», in *Recht in beweging*, 1973, p. 717; L.J. BRINKHORST, «Europees recht en nationale soevereiniteit», in *Honderd jaar rechtsleven — Nederlandse Juristenvereniging*, p. 317).

2. In E.E.G.-verband zijn de dwingende internationale bevoegdheidsregels van de lid-staten niet meer van toepassing. Bijgevolg kunnen zij niet meer ingeroepen worden tegen de geldigheid van bevoegdheidsovereenkomsten ten voordele van de rechtbanken van een andere lid-staat. Art. 4 van de wet van 27 juli 1961 zoals gewijzigd bij wet van 13 april 1971 moet wijken voor art. 17 van het Bevoegdheids- en Executieverdrag van 27 september 1968 (Kh. Brussel, 15 januari 1976, *J.T.*, 1976, 210, *B.R.H.*, 1977, 128; Arrond. Luik, 6 mei 1976, *B.R.H.*, 1977, 125).

3. Wanneer een bevoegdheidsincident rijst met betrekking tot vreemde rechtscolleges, kan de rechtbank slechts haar onbevoegdheid vaststellen: zij kan niet verwijzen naar een vreemde rechter (Kh. Brussel, 27 maart 1975, *B.R.H.*, 1977, 134; zie uitvoerig *R.W.*, 1977-78, 771).

Jean Laenens
Assistent
U.I.A.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ANTWERPEN

11e KAMER — 7 OKTOBER 1977

Voorzitter: de h. Quanjard

Openbaar ministerie: de h. De Vroede

Faillissement — Inbewaringneming van de gefailleerde — Orgaan van een failliete vennootschap.

Art. 467 Fw., volgens hetwelk onder de in dat artikel omschreven voorwaarden de rechtbank de inbewaringneming van de gefailleerde kan bevelen, is niet van toepassing op personen die niet failliet verklaard zijn. Het kan niet worden toegepast op een persoon die slechts het orgaan van een failliete vennootschap is, en zelf geen handelaar is en niet failliet werd verklaard.

Mr. Dehennin, curator van het faillissement
van de N.V. T.

Gehoord in raadkamer de heer W. De Vroede, openbaar ministerie in zijn mondeling gegeven advies;

Overwegende dat het rekest ertoe strekt te horen bevelen dat de heer De R., afgevaardigde beheerder van de N.V. T. in bewaring genomen zou worden op grond van art. 467 van de Faillissementswet;

Overwegende dat de Faillissementswet van openbare orde is en derhalve restrictief moet worden geïnterpreteerd;

dat in art. 467 bepaald is dat de rechtbank kan bevelen dat de gefailleerde in bewaring genomen wordt onder de in dat artikel uitdrukkelijk omschreven voorwaarden;

dat echter enkel sprake is van dergelijke maatregel ten aanzien van de gefailleerde, terwijl het artikel niet van toepassing is op andere personen, die niet failliet verklaard zijn;

dat in casu de inbewaringneming gevraagd wordt van een persoon die enkel orgaan is in een gefailleerde vennootschap maar zelf geenszins qualitate qua handelaar is, zeker niet failliet is verklaard;

dat het verzoek, zoals ingediend, bij strikte interpretatie van de wet, derhalve niet ontvankelijk is;

(...)

NOOT—Op te merken is dat het advies van het openbaar ministerie in raadkamer werd gegeven en dat het vonnis in raadkamer werd gewezen. Zie voorts over de inbewaringneming van de persoon van de gefailleerde LODE DE WILDE, «Overzicht van rechtspraak (1969-1974) — Faillissement», nr. 43, *T.P.R.*, 1974, 832.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer), 13 september 1977

1. Schade en schadeloosstelling—Vergoeding van door abnormalen veroorzaakte schade—Bevoegdheid van de rechter—Macht om uitstel voor de betaling toe te staan—2. Nakoming van verbintenissen—Art. 1244 B.W.—Alleen voor verbintenissen uit overeenkomst.

Vernietigd wordt het arrest van 17 februari 1977 van het Militair Gerechtshof, bestendige Nederlandstalige kamer, waardoor verworpen wordt het op art. 1386bis B.W. gebaseerde verzoek van eiser tot cassatie om zijn uit een misdrijf voortvloeiende schuld in termijnen te mogen voldoen.

«Overwegende dat het arrest eiser, die bij een niet bestreden vonnis van de Krijgsraad te Brussel van 27 maart 1973 wegens brandstichting en met toepassing van de wet van 1 juli 1964 tot bescherming van de maatschappij was geïnterneerd, veroordeelt tot schadevergoeding jegens verweerder, burgerlijke partij, en, met toepassing van artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek, het bedrag van de vergoeding naar billijkheid bepaalt, rekening houdende met de omstandigheden en met de toestand van de partijen;

«Overwegende dat artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek aan de rechter bevoegdheid verleent om, wanneer aan een ander schade wordt veroorzaakt door een persoon die zich in staat van krankzinnigheid bevindt, of in een staat van ernstige geestesstoornis of zwakzinnigheid die hem voor de controle van zijn daden ongeschikt maakt, de dader te veroordelen tot de gehele vergoeding of tot een gedeelte van de vergoeding waartoe hij zou zijn gehouden, indien hij de controle van zijn daden had, en daarbij uitspraak te doen naar billijkheid, rekening houdende met de omstandigheden en met de toestand van de partijen;

«Overwegende dat de aldus verleende bevoegdheid de macht insluit om betaling van de naar billijkheid vastgestelde vergoeding in termijnen toe te staan;

«Overwegende dat artikel 1244 van het Burgerlijk Wetboek alleen voor verbintenissen uit overeenkomst is geschreven en de door artikel 1386bis verleende bevoegdheid niet kan vermindere-

ren;

«Overwegende dat het Militair Gerechtshof derhalve, na te hebben vastgesteld dat eiser zich bevond in een toestand als omschreven in artikel 1386bis van het Burgerlijk Wetboek, het op grond van dat artikel gevraagde en door verweerder betwiste uitstel van betaling niet wettig vermocht af te wijzen op de enkele grond dat artikel 1244 van het Burgerlijk Wetboek ter zake niet toepasselijk was.»

(Voorzitter: ridder de Schaetzen—Raadsheer-rapporteur: de h. Soetaert—Eerste advocaat-generaal: de h. Dumon—Advocaat: mr. Van Ryn—In de zaak: T.t./ Belgische Staat).

Hof Brussel (5e Kamer), 14 mei 1976

Gewijsde—Acceptant van wissels tot betaling aan derde houder veroordeeld—Vordert in afzonderlijk geding de terugbetaling met schadevergoeding, beweerend dat de wissels vals en nietig waren—Niet toelaatbaar.

Bij verstekvonnis van 31 december 1970 veroordeelde de Rechtbank van Koophandel te Oostende geïntimeerde tot betaling van drie geaccepteerde wissels aan appellante, een bank, die derde houdster was van de door de N.V. S. op geïntimeerde getrokken wissels. Het vonnis werd betekend aan geïntimeerde, die, zonder daartegen een rechtsmiddel aan te wenden, in 1972 en 1973 de hoofdsom, interesten en kosten betaalde. Beweerend dat zij na het

betalen van de wissel een eis tot schadevergoeding op grond van art. 1382 B.W. tegen de trekker of de houder mocht instellen, omdat de wissels vals en nietig waren en zij onverschuldigde sommen betaald had, dagvaarde geïntimeerde de bank tot terugbetaling van de hoofdsom, interesten en kosten, en tot betaling van een schadevergoeding. De eerste rechter (Kh. Brussel, 24 mei 1974) willigde haar eis in.

«Overwegende dat om te beslissen of de exceptie van gewijsde aanneembaar is, moet worden gelet op de bestanddelen van de twee rechtsvorderingen en onderzocht of de nieuwe aanspraak kan worden ingewilligd zonder het voordeel van de vorige beslissing ongedaan te maken (Cass., 16 maart 1972, R.W., 1972-73, 165);

«Overwegende dat in het onderhavige geval laatstbedoelde beslissing het in kracht van gewijsde getreden eindvonnis van 31 december 1970 is waarbij de vordering van de bank, verwerende partij in het tweede proces, werd toegewezen, in dezelfde hoedanigheid van derde houder van dezelfde wissels waarvan thans de nietigheid wordt ingeroepen;

«Overwegende dat de in het tweede proces, tussen dezelfde partijen, tot staving van de vordering van de huidige aanlegster aangevoerde middelen ten aanzien van het eerste proces wisselrechtelijk toegelaten verweermiddelen waren; dat de omstandigheid dat B. (geïntimeerde) die toegelaten middelen in het eerste proces niet heeft ingeroepen ten deze irrelevant is daar pleiters hun houding en hun verweermiddelen in processen op eigen risico bepalen; dat geïntimeerde niet vermag het gezag van het rechterlijk gewijsde te negeren op grond van de overweging dat zij in het eerste proces nagelaten heeft nietigheidsgronden van de wisselverbintenissen of verweermiddelen aanleunende op de persoonlijke verhouding tot de houder voor te dragen;

«Overwegende dat het recht van de derde houder van de wissels in het eerste proces werd geëgitimeerd zodat de wisselschuldenaar die beslissing niet meer kan aanvechten, buiten de gewone of buitengewone rechtsmiddelen bij de wet bepaald, door een tweede proces dat ertoe strekt te doen beslissen dat de vordering in het eerste proces ten onrechte werd toegewezen;

«Overwegende dat B., als veroordeelde tegen wie de exceptie van het rechterlijk gewijsde wordt aangevoerd, aldus noch als onverschuldigd kan terugvorderen wat zij ter uitvoering van het vonnis heeft betaald noch als onrechtmatige daad kan doen aanmerken de dwanguitvoering van het te haren laste door de bank bekomen vonnis;

«Overwegende dat de exceptie van de bank niet wordt ontzenuwd noch door de beschikkingen noch door de vaststellingen van het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Oostende gewezen op 7 december 1972 en bevestigd bij het arrest van het Hof van Beroep te Gent op 27 juni 1973, waarbij de vorderingen van de N.V. S. tot betaling van een andere wissel niet gegrond werd verklaard op grond van de motivering dat bedoelde wissel in 1971, d.i. zeven jaar na de uitgifte ervan, werd vervuld; dat deze vroegere beslissingen geen gezag van rechterlijk gewijsde hebben jegens appellante in het nieuwe geding; dat de voorwaarden waarvan de wet het gezag van het gewijsde afhankelijk maakt,

desbetreffend immers niet verenigd zijn daar het voorwerp, de oorzaak en de partijen in dat ander geding niet dezelfde waren;

«Overwegende dat de door appellante voorgedragen exceptie van het gezag van het rechterlijk gewijsde gegrond voorkomt en een hernieuwd debat verhindert zodat de vordering van geïntimeerde niet toelaatbaar is.»

(Voorzitter: de h. Vroomans—Raadsheren: de hh. Slachmuylder en Wauters—Advocaten: mrs. De Grave en Cleeremans—In de zaak: N.V. O t/ B.)

Arbh. Gent (6e Kamer), 8 september 1977

Werkloosheid—Ontslag om billijke reden—Toepassing—Nalatigheid van de werknemer—Causaal verband tussen nalatigheid en ontslag.

Een werknemer die om een billijke reden ontslagen wordt, moet worden beschouwd als werkloos uit eigen wil. Krachtens art. 134 K.B. 20 december 1963 kan hij gedurende een periode van 4 tot 26 weken niet worden toegelaten tot de uitkeringen.

De chauffeur die verschillende malen in gebreke is gebleven, doch slechts bijna een jaar na de feiten werd ontslagen, kan niet geacht worden om billijke reden te zijn ontslagen. Immers het causaal verband dat moet bestaan tussen de feiten en het ontslag, komt in dit geval niet als bewezen voor.

«Appellant voert in hoger beroep aan dat geïntimeerde slordig was en zijn vrachtwagen niet onderhield. Van zijn werkgever zou hij drie schriftelijke vermaningen hebben gekregen wegens slordigheid in zijn vrachtwagen, abnormaal oponthoud langs de weg, het onregelmatig bijhouden van het controleboekje en het feit de klanten niet te hebben besteld.

«Appellant merkt nog op dat de werkgever hem zeker vroeger zou hebben ontslagen indien hij vlugger twee andere chauffeurs had kunnen aanwerven.

«De elementen van het dossier tonen aan dat geïntimeerde enkele keren wegens nalatigheid voor het gebrekkig onderhoud van zijn wagen en voor nalatigheden bij het bijhouden van boordbescheiden werd berispt; doch dit greep plaats op 10 oktober 1974, 20 februari 1975 en 14 maart 1975. Op 12 februari 1975 beging hij een overtreding voor het niet-bijhouden van boordbescheiden en werd hij samen met zijn werkgever voor de politierechtbank vervolgd.

«Rekening houdend met de vaststelling dat de werkgever geïntimeerde slechts op 30 januari 1976 heeft ontslagen, komt het als niet bewezen voor dat er een causaal verband bestaat tussen de nalatigheden en het ontslag van geïntimeerde.»

(Voorzitter: de h. Wijnants—Raadsheren in sociale zaken: de hh. Waeyaert en Van den Bussche—Advocaat-generaal: de h. Colaes—Advocaat: mr. Deduytsche—In de zaak: R.V.A. t/ D.)

BENELUXRECHT

Jaarverslag van de Benelux-Studiecommissie voor eenmaking van het recht over het tijdvak 1976-1977

Tijdens het afgelopen verslagjaar heeft de Commissie zich beziggehouden met een probleem dat haar steeds meer met zorgen vervult. Zij meent namelijk te moeten vaststellen dat de kans om de door haar uitgewerkte teksten te

zien opgaan in het positieve recht der drie landen, in de loop der jaren steeds geringer wordt, of althans dat de ratificatie van deze teksten onder het een of andere voorwendsel op de lange baan wordt geschoven.

De hoogste instanties van de Ministeries van Justitie der drie landen werden door deze situatie gealarmeerd en kwamen in het geweer tegen de aantijging dat zij de normale afhandeling van de ontwerpen op het administratieve of parlementaire vlak hoe dan ook zouden belemmeren. Bedoelde instanties wilden de Studiecommissie juist behulpzaam zijn en hebben haar derhalve een concept voorgelegd voor een nieuwe werkmethode waarmee, naar mag worden gehoopt, de grond voor haar bezorgdheid zal worden weggenomen. Deze nieuwe methode behelst zowel aanbevelingen en richtlijnen over de opvatting van het werk binnen de Commissie zelf als middelen om administratieve en parlementaire klippen te omzeilen.

Wij achten het onze taak om deze nieuwe werkmethode in dit verslag in grote lijnen toe te lichten, doch meenden er goed aan te doen het verslag te beginnen met een overzicht van de lotgevallen van de verschillende ontwerpen die de Commissie sinds haar oprichting ter hand heeft genomen. Via een analyse van de feiten zal worden getracht tot een conclusie te komen omtrent de vraag of de bezorgdheid van de Commissie gegrond is.

1. Overzicht van de werkzaamheden van de Commissie sedert haar oprichting en van de administratieve en parlementaire behandeling van de door haar uitgewerkte ontwerpen (zie de aan dit verslag gehechte tabel)

De Studiecommissie heeft sedert haar oprichting ongeveer dertig onderwerpen in behandeling genomen.

Hierbij zijn uiteraard buiten beschouwing gelaten materies die niet verder zijn gekomen dan het stadium van een algemene gedachtenwisseling over de wenselijkheid van eenmaking, ook al werden soms zeer uitvoerige nota's opgesteld over de voordelen daarvan, terwijl evenmin rekening is gehouden met het aantal vergaderingen dat aan deze onderwerpen werd gewijd.

Zonder een uitspraak te willen doen over de waarde van elk van deze ontwerpen of de zorg die daaraan werd besteed in twijfel te willen trekken, moet voorop worden gesteld dat zij i.v.m. hun zeer uiteenlopend belang moeilijk onderling kunnen worden vergeleken. Het zou b.v. zonder meer onbillijk zijn de ontwerpen over de nakoming en de niet-nakoming van verbintenissen en het kleine ontwerp inzake de commoriëntes, waarin slechts één specifieke kwestie wordt geregeld, op één lijn te willen stellen, terwijl het evenmin zou aangaan om het verdrag inzake de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken of het ontwerp inzake de benadeelde persoon in het strafproces te willen vergelijken met het kleine ontwerp inzake de valse getuigenis voor internationale rechtscollages.

Van deze dertig ontwerpen zijn er tot nu toe slechts drie in het positieve recht der drie landen opgenomen. Hierbij dient echter direct te worden opgemerkt dat negen andere ontwerpen de Commissie nog niet hebben verlaten aangezien de desbetreffende werkzaamheden nog niet zijn afgerond. Ook dient erop gewezen te worden dat de drie geratificeerde teksten van relatief groot belang zijn en dus niet gerangschikt mogen worden onder de categorie ontwerpen met een beperkte strekking.

Het betreft namelijk het verdrag inzake de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken, de overeenkomst inzake de verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor motorrijtuigen en het verdrag inzake de instelling van een Benelux-Gerechtshof. Het behoeft geen betoog dat laatsbe-

doeld verdrag in meer dan een opzicht verreweg het belangrijkste van deze drie is.

Dan is er nog een vierde verdrag dat hier eveneens vermeld dient te worden in verband met het vele werk dat de Studiecommissie daaraan besteed heeft, namelijk het verdrag inzake de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen, scheidsrechterlijke uitspraken en authentieke akten in burgerlijke en handelszaken. Weliswaar heeft dit verdrag het moeten afleggen tegen het op 27 september 1968 te Brussel ondertekende en op 1 januari 1971 in werking getreden verdrag tussen de lid-staten van de E.G. betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, doch wel heeft het Benelux-ontwerp bij de E.G.-besprekingen als discussiebasis gediend. Tussen de regeringen der Benelux-landen is een «akkoord» tot stand gekomen over de toepassing van dat verdrag ten einde aan het Benelux-verdrag toch nog een beperkte mate van uitvoering te kunnen geven. Dit «akkoord», dat sedert 1 april 1974 van kracht is, heeft betekening op de zending van stukken van gerechtsdeurwaarders of van de griffies van rechtbanken of gerechtshoven. Het voorkomt de vertraging die veelal optrad bij de traditionele wijze van verzending, terwijl geen onderscheid meer wordt gemaakt tussen stukken met betrekking tot geschillen waarop het E.G.-verdrag van toepassing is en stukken betreffende andere burgerlijke en handelszaken.

Het Benelux-civielrechtelijk executieverdrag kan dus weliswaar niet worden gerekend tot de in het positieve recht der drie landen opgenomen overeenkomsten, doch zulks doet niets af aan de intrinsieke waarde van de werkzaamheden van de Commissie of aan het nut daarvan, waarvoor zelfs in ruimer internationaal verband waardering werd geogst.

Van de ontwerpen die momenteel in het stadium van parlementaire ratificatie verkeren kunnen er zes worden signaleerd die de ministeriële goedkeuring hebben verkregen. Hiertoe behoren het strafrechtelijke executieverdrag (door België reeds bekrachtigd), de dwangsom en de agentuurovereenkomst.

Op deze plaats dient tevens melding te worden gemaakt van het ontwerp voor een eenvormige wet inzake het internationaal privaatrecht dat, nadat het reeds in 1951 de ministeriële goedkeuring had verkregen, meer dan twintig jaar op stapel is blijven staan en, na herhaaldelijk te zijn gewijzigd, op 3 juli 1969 door de Interparlementaire Raad is besproken. Tijdens zijn plenaire zitting van 15 december 1972 drong de Raad er met klem op aan dat de regering de ontwerp-goedkeuringswetten onverwijld bij hun respectieve parlementen zouden indienen. Desondanks, besloten de ministers van Justitie tijdens hun bijeenkomst van 26 november 1973 in werkgroepverband, zoals dit bij Benelux gebruikelijk is, de ratificatieprocedure op te schorten. Dit besluit werd gemotiveerd door het feit dat ook bij de E.G. een ontwerp-verdrag op dit gebied was uitgewerkt, hoewel dit op bepaalde punten afwijkt van het Benelux-ontwerp dat inmiddels door Nederland reeds was geratificeerd. Het ontwerp van de Studiecommissie kan dus niet meer worden gerekend tot de zes ontwerpen die aan de parlementen ter bekrachtiging zijn voorgelegd.

Ten aanzien van vier ontwerpen van de Commissie loopt momenteel de administratieve procedure welke voorafgaat aan de ministeriële ondertekening. Dit houdt in dat de Commissie de behandeling ervan heeft voltooid en dat de

teksten, vergezeld van een memorie van toelichting, door de voorzitter van de Commissie zijn doorgezonden aan de Ministeries van Justitie. Tot deze vier ontwerpen behoren het belangrijke ontwerp inzake de nakoming van verbintenissen en het niet minder belangrijke inzake koop en ruil. Toezending daarvan aan de ministers vond reeds geruime tijd geleden plaats, terwijl het ontwerp inzake de werking van de strafwet naar tijd en plaats op 15 juli 1974 werd ingediend en het ontwerp inzake de handelszaak eerst zeer onlangs op 16 maart 1977.

In dit verband dient nog een vijfde ontwerp te worden genoemd, namelijk dat inzake bedrogsdelicten. Op dit ontwerp, dat de Studiecommissie op verzoek van de ministers van Justitie zelf opnieuw in behandeling had genomen, was gunstig advies verkregen van de hoogste gerechtelijke autoriteiten van België en Luxemburg. Op verzoek echter van de Nederlandse minister van Justitie besloot de Ministeriële Werkgroep van Justitie de ratificatieprocedure te staken. Als reden hiervoor werd aangevoerd dat het volgingsbeleid in Nederland in de loop der jaren was omgebogen en dat het ontwerp derhalve sterk aan belang had ingeboet.

Zoals reeds werd signaleerd zijn negen ontwerpen momenteel bij de Commissie in behandeling, doch vijf daarvan zijn inmiddels in het eindstadium aangeland. Hiervan kunnen worden genoemd de cessie van vorderingen, de niet-nakoming van verbintenissen en de benadeelde partij in het strafproces. Over de vier andere ontwerpen zal nog vele malen vergaderd moeten worden en momenteel valt dan ook nog niet te zeggen wanneer zij gereed zullen komen. Van deze ontwerpen noemen wij de aanneming van werk en het faillissement.

Dit overzicht zou onvolledig zijn indien geen melding werd gemaakt van vijf andere ontwerpen die zijn voltooid en zelfs reeds aan de ministers van Justitie doorgezonden. Het betreft een aantal oude strafrechtelijke ontwerpen die echter weinig kans maken ooit geratificeerd te worden, o.a. het belangrijke ontwerp inzake de evenredige geldboete, dat indertijd prematuur werd geoordeeld. Van de andere werden er twee gedeeltelijk overgenomen in overeenkomsten of verdragen met een ruimere strekking.

Van twee ontwerpen moest worden afgestapt, hetzij omdat hiervoor geen gemeenschappelijke basis kon worden gevonden, i.c. het ontwerp inzake de verlating van het gezin, hetzij omdat de materie te veelomvattend was en met te ingrijpende wijzigingen in de bestaande wetgevingen gepaard zou gaan. Dit was het geval met het ontwerp inzake de zakelijke zekerheden.

II. *Conclusie welke kan worden getrokken uit het overzicht van de werkzaamheden van de Commissie en uit de gang van zaken na doorzending van de ontwerpen aan de ministers van Justitie*

Gesteld kan worden dat het unificatiestreven tussen de Benelux-landen in de jaren 1966-1969 duidelijke vormen begon aan te nemen. In deze periode namelijk is het uitleveringsverdrag in de drie landen in werking getreden, ofschoon de Commissie de behandeling daarvan reeds in 1952 had voltooid. Eveneens in deze periode werden de overeenkomst inzake de verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor motorrijtuigen en het strafrechtelijk executieverdrag ondertekend. Voorts werd in deze jaren de ratificatieprocedure m.b.t. het verdrag betreffende de in-

stelling van een Benelux-Gerechtshof in de drie landen ingeleid en tot een goed einde gebracht. De overeenkomst inzake de verplichte aansprakelijkheidsverzekering werd in 1967 in België en op 9 juli 1968 door Nederland geratificeerd. Ook kwam in deze periode voor het eerst waardering van de zijde der E.G.-landen voor de kwaliteit van de werkzaamheden van de Studiecommissie. Tenslotte werden in 1969 ernstige pogingen ondernomen om de ontwerp-eenvormige wet inzake het internationaal privaatrecht uit de impasse te halen waarin dit werk sinds 16 jaar verkeerde. Men was toen nog onkundig van het lot dat dit ontwerp in 1973 zou worden beschoren.

De instelling van de Raadgevende Interparlementaire Benelux-Raad is stellig niet vreemd aan deze gunstige wending in de eenmaking van het recht tussen de drie landen. Doch was deze instelling op zichzelf niet reeds een bewijs dat er op dit gebied in de geesten iets gerijpt was?

Uit het voorgaande kan dus worden geconcludeerd dat de unificatiegedachte twintig jaar nodig heeft gehad alvorens wortel te schieten en tot bloei te komen. Afgezien van de ondertekening in 1951 door de ministers van Justitie van de ontwerp-eenvormige wet inzake het internationaal privaatrecht en van het gunstige onthaal dat het ontwerp-uitleveringsverdrag ten deel viel, bleek in de jaren vijftig buiten de Studiecommissie zelf voor het unificatiewerk slechts zeer geringe belangstelling te bestaan.

De eerste successen die de Commissie in 1951 oogstte moeten ongetwijfeld worden toegeschreven aan het feit dat haar oprichters, zelfs al waren zij niet langer als ministers van Justitie in functie, niettemin hun aanwezigheid deden gevoelen en hun invloed aanwendden om het werk te stimuleren. Ondanks alles was dit succes trouwens maar zeer relatief, doch men achtte het een goed voorteken. Doch het denkbeeld van een Benelux-rechtsseenheid was nog niet rijp en de publieke opinie, die door andere problemen in beslag werd genomen, was nog niet toe aan aanvaarding van geünificeerde rechtsopvattingen in de drie landen. Ondanks de activiteiten binnen de Commissie zelf bleef het parlementaire unificatiewerk stagneren. De pogingen van de opeenvolgende voorzitters van de Commissie konden hierin geen verandering brengen. Toch hebben zij op dit gebied niets onbeproefd gelaten en men kan zich zelfs afvragen of zonder deze aanhoudende pogingen de werkzaamheden van de Commissie, evenals dit geval is geweest met het unificatiestreven van de Scandinavische landen, op den duur niet zouden zijn verzand.

Grote denkbeelden hebben tijd nodig om te rijpen en worden nooit voetschoots aanvaard. Ook het denkbeeld van een verenigd Europa kan niet zonder slag of stoot worden verwezenlijkt ofschoon de E.G. toch over doeltreffender middelen beschikt dan alleen de goede wil waarmee in Benelux wordt gewerkt. Dwingende richtlijnen, zoals die van de E.G.-Raad, kent men in Benelux eenvoudig niet. Toegegeven moet worden dat de E.G.-Raad van zijn prerogatieven een bescheiden gebruik maakt. Doch zulks neemt niet weg dat de waarde van zonder druk tot stand gekomen overeenkomsten anders moet worden getaxeerd dan die van regelingen die van hoger hand worden opgelegd. Vrijelijk aanvaarde akkoorden vormen trouwens de toetssteen van de samenwerking tussen onafhankelijke naties.

Na deze gunstige start bleef de Commissie niet op haar lauweren rusten. Gebruik makend van de gunstige wind achtte zij het ogenblik aangebroken om haar geleerden uit te breiden met een aantal prominente juristen.

Van haar oprichting af tot 1969 bestond de Commissie slechts uit twee secties, een civielrechtelijke en een strafrechtelijke. Deze relatief grote secties werkten elk op haar terrein slechts aan één ontwerp tegelijk. De produktiviteit binnen deze twee secties bleef daardoor onvermijdelijk beperkt. Bovendien was het soms problematisch zoveel hoogstaande juristen gedurende vergaderingen van meerdere dagen bijeen te krijgen. De frequentie der vergaderingen daalde daardoor tot een gevaarlijk laag peil en het werk begon eronder te lijden.

De behoefte deed zich dan ook gevoelen aan een interne reorganisatie. Er werden niet minder dan acht bijzondere subcommissies en werkgroepen ingesteld, die elk belast werden met de bestudering van een specifiek vraagstuk. Het aantal leden van deze nieuwe subsecties werd bewust beperkt gehouden zodat regelmatig kon worden vergaderd. Thans konden acht civielrechtelijke en handelsrechtelijke vraagstukken tegelijk ter hand worden genomen. De activiteiten van de civiele sectie van de Commissie namen een ongekenne omvang aan. Enige jaren later ging ook de strafsectie op haar beurt over tot het instellen van afzonderlijke subcommissies voor de bestudering van specifieke vraagstukken.

Van 1972 af begon de Commissie de vruchten van deze nieuwe taakverdeling te plukken. Verschillende ontwerpen hadden toen hun definitieve vorm gekregen terwijl een aantal andere nagenoeg voltooid was.

Eveneens van dat tijdstip af begonnen de ontwerpen bij de Ministeries van Justitie der drie landen binnen te stromen: koop en ruil, nakoming van verbintenissen, dwangsom, agentuurovereenkomst, boetebeding, werking van de strafwet, enz. Sommige daarvan waren zeer belangrijk en gingen vergezeld van omvangrijke rapporten, in de bestudering waarvan op zichzelf reeds enorm veel tijd ging zitten.

Op het administratieve vlak waren meerdere aanvullende protocollen in studie. In België werd bij wet van 2 februari 1971 en in Nederland bij wet van 31 maart van datzelfde jaar het aanvullend protocol inzake de verplichte aansprakelijkheidsverzekering goedgekeurd, terwijl twee protocollen m.b.t. het Benelux-Gerechtshof en een protocol inzake de uitlevering en de rechtshulp ter discussie kwamen.

Met betrekking tot het civielrechtelijk executieverdrag kwam een «akkoord» tot stand. Het strafrechtelijke executieverdrag werd ter bekrachtiging aan de parlementen voorgelegd. De Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers keurde het op 19 januari 1973 goed. In Nederland werd de eenvormige wet inzake het internationaal privaatrecht geratificeerd. Op 26 november 1973 besliste de ministeriële werkgroep t.a.v. deze eenvormige wet echter anders. Tegelijkertijd werden drie ontwerpovereenkomsten ondertekend, namelijk het boetebeding, de dwangsom en de agentuurovereenkomst. Het ontwerp inzake de commoriëntes werd een maand later ondertekend en dat inzake de overneming van strafvervolgelingen op 11 mei 1974.

De werkzaamheden bleven echter niet beperkt tot de voorbereiding van deze ondertekeningen. Op 10 februari 1976 werden de ontwerpen inzake de agentuurovereenkomst en de commoriëntes in Nederland bij de Tweede Kamer ingediend, terwijl in België indiening van de agentuurovereenkomst op 19 maart 1976 plaatsvond. In Luxemburg tenslotte werd het wetsontwerp inzake de commoriëntes op 31 maart van datzelfde jaar door de Kamer van Afgevaardigden aangenomen. Het ontwerp in-

zake de dwangsom werd op 22 juni 1976 bij de Kamer ingediend.

Niets uit het voorgaande duidt op een alarmerende vertraging in de werkzaamheden van de Studiecommissie. Weliswaar kan niet worden bewezen dat deze in de periode 1970-1976 nog in omvang zijn toegenomen vergeleken bij de jaren 1966-1969, doch er is geen enkele indicatie voor een systematische vermindering van de belangstelling van administratieve of parlementaire zijde voor de unificatieproblematiek.

Om redenen van interne aard had Luxemburg de ratificatie van de overeenkomst inzake de verplichte aansprakelijkheidsverzekering steeds uitgesteld, doch op 3 mei 1976 legde ook Luxemburg zijn oorkonde van bekrachtiging neer, zodat deze overeenkomst, alsmede het aanvullend protocol, in werking zijn getreden.

De ratificatieprocedure m.b.t. drie van de vijf andere ondertekende ontwerp-verdragen is inmiddels in de drie landen op gang gebracht.

Twee belangrijke ontwerpen, namelijk inzake koop en ruil en inzake de nakoming van verbintenissen, blijven helaas moeilijkheden opleveren. Toch had de Commissie juist op deze ontwerpen, die met de meeste zorg waren voorbereid, al haar hoop gevestigd. De ontwerpen zijn in 1972 voltooid doch werden tijdens de vergadering van 26 november 1973 van de ministeriële werkgroep niet door de ministers ondertekend.

Niettemin waren bij de voorbereiding van het ontwerp inzake de nakoming van verbintenissen de grootst mogelijke voorzorgen getroffen ten einde eventuele klippen te omzeilen. Voordat met het opstellen van de tekst werd begonnen had de betrokken subcommissie, na zich een nauwkeurig idee te hebben gevormd van de uitgangspunten waarop het ontwerp moest worden gebaseerd, contact opgenomen met parlementaire kringen in België. De bedoelingen van de Commissie waren duidelijk uiteengezet en in principe was overeenstemming bereikt over de doctrine die in de teksten tot uitdrukking moest worden gebracht. Na deze bemoedigende aanzet nam de Commissie haar taak ter hand en nadat zij deze tot een goed einde had gebracht werd het ontwerp, vergezeld van een omvangrijk rapport, ter goedkeuring aan de Ministeries van Justitie doorgezonden. Groot was dan ook haar verbazing toen bleek dat de bezwaren tegen het ontwerp juist van Belgische zijde kwamen.

Bovendien werd van de aard van deze bezwaren nimmer mededeling gedaan, ondanks herhaalde verzoeken van de voorzitter van de Studiecommissie om hierover nader te worden ingelicht.

Deze informatie was in het onderhavige geval evenwel van groot belang. De subcommissie die het ontwerp had opgesteld was namelijk inmiddels begonnen met de voorbereiding van wat gewoonlijk wordt aangeduid als de tegenhanger daarvan, namelijk een ontwerp inzake de niet-nakoming van verbintenissen. Deze beide ontwerpen hebben uiteraard vele raakpunten, en wijzigingen in het ontwerp inzake de nakoming zullen onvermijdelijk tot gevolg hebben dat ook het ontwerp inzake de niet-nakoming moet worden aangepast. Zelfs wijzigingen in het ontwerp inzake koop en ruil kunnen van invloed zijn op de ontwerpen inzake de nakoming en de niet-nakoming van verbintenissen. De voorzitter van de Studiecommissie heeft niet nagelaten de aandacht van de betrokken autoriteiten op dit

bijzondere aspect van de kwestie te vestigen, doch tot dusverre tevergeefs.

Ondanks deze twee tegenslagen mag worden gesteld dat de positieve aspecten van het unificatiewerk de negatieve aspecten, die de Commissie met zorg vervullen, in aantal verre overtreffen. Toen tien jaar geleden, zoals zij meenden te mogen constateren, het unificatiewerk een gunstige wending heeft genomen, heeft de Studiecommissie een aantal interessante successen op haar creditzijde kunnen boeken en het zou onjuist zijn te trachten het belang daarvan te bagatelliseren. De oogst is weliswaar niet groot, doch mag toch ook niet worden onderschat. Het zou overdreven zijn de situatie als hopeloos negatief te kenschetsen. Momenteel hoopt het administratieve werk zich op doch de oorzaak daarvan is ten dele toe te schrijven aan het feit dat de Commissie, dank zij haar reorganisatie van 1969, thans in staat is een relatief grote produktiviteit aan de dag te leggen. Deze stagnatie heeft dan ook niets te maken met de unificatie van het recht als zodanig.

Het is wellicht goed er in dit verband aan te herinneren dat een Benelux-Gerechtshof werd ingesteld en dat dit feit het onweerlegbare bewijs vormt dat de parlementen altijd volledig vertrouwen hebben gehad en nog hebben in de toekomst van de eenmaking van het recht.

Indien men de werkzaamheden van de Commissie niet wil beperken tot zuiver theoretische studies, hetgeen trouwens in strijd zou zijn met de bedoeling van haar grondleggers, dan zullen op korte termijn aan het legislatieve repertorium van het Benelux-Hof nieuwe verdragen en overeenkomsten toegevoegd moeten worden, opdat het Hof de functie waarvoor het in het leven werd geroepen ten volle kan uitoefenen.

III. *De nieuwe methode*

Op het tijdstip waarop dit verslag wordt geschreven bestaat de nieuwe methode nog slechts in concept-vorm. De besprekingen zijn nog aan de gang en volstaan moet derhalve worden met het aanstippen van de hoofdpunten.

Het voorstel is het werk van de Commissie voor Justitie — een orgaan waarin topfunctionarissen van de Ministeries van Justitie der drie landen zitting hebben — die de Studiecommissie een discussienota heeft voorgelegd, bestaande uit zeven punten die echter nog vatbaar zijn voor aanpassingen en wijzigingen.

Onder voorzitterschap van een topfunctionaris uit Brussel vond een vergadering plaats, in de loop waarvan het Bureau van de Studiecommissie de gelegenheid kreeg haar zienswijze over de voorgestelde methode kenbaar te maken. Aan de hand van haar opmerkingen is een nieuw document opgesteld, dat tijdens de in mei gehouden plenaire vergadering van de Studiecommissie is besproken.

De hoofdlijnen van de nieuwe methode kunnen als volgt worden samengevat :

1. De Commissie voor Justitie verklaart groot belang te hechten aan de keuze der te bestuderen onderwerpen. Derhalve dient een uitvoerig vooronderzoek te worden ingesteld alvorens de Studiecommissie met haar werkzaamheden kan beginnen.

Hoewel een beslissing over de keuze van nieuwe onderwerpen onder de uitsluitende bevoegdheid van de ministers van Justitie valt, schijnt de Commissie voor Justitie zich te willen verzetten tegen het in studie nemen van nieuwe onderwerpen, tenzij zij ervan overtuigd is dat de eenmaking van rechtsregels op dat gebied gewenst is en dat het

ontwerp gereede kans maakt door de nationale parlementen te worden goedgekeurd. De Commissie voor Justitie zal over elk voorstel aangaande een nieuw studieobject beslissen aan de hand van een door de Studiecommissie zelf of door een daartoe door haar aangewezen deskundige opgestelde nota.

In dit verband wordt opgemerkt dat ook tot dusverre over nieuwe onderwerpen steeds eerst van gedachten werd gewisseld in de Studiecommissie en dat de keuze dienaangaande ook steeds ter goedkeuring aan de ministers werd voorgelegd alvorens de Studiecommissie met haar werkzaamheden een aanvang maakte. Bepaalde onderwerpen zijn zelfs ter hand genomen op uitdrukkelijk verzoek van de Ministeriële Werkgroep van Justitie zelf.

2. Aan de werkzaamheden van de Studiecommissie moet ruimere bekendheid worden gegeven. Volgens de Commissie voor Justitie dient men zich niet te beperken tot publikatie van voltooide ontwerpen doch dient ook de keuze van nieuwe onderwerpen te worden gepubliceerd, ten einde reacties van buitenaf uit te lokken. Daar het niet uitgesloten is dat met het uitwerken van bepaalde onderwerpen geruime tijd gemoeid is, kan de Commissie voor Justitie betrokkenen zelfs opnieuw consulteren indien het tijdsverloop tussen de start der werkzaamheden en de indiening van het ontwerp bij de Ministeries van Justitie relatief groot is.

De Studiecommissie kan het voorstel om haar werkzaamheden meer bekendheid te geven niet anders dan toejuichen, want tot dusverre heeft haar licht inderdaad teveel onder de korenmaat geschenen. Zij moest steeds een zekere discretie in acht nemen, doch zulks is weinig bevorderlijk voor het scheppen van een gunstig klimaat voor het unificatiewerk.

De Studiecommissie vraagt zich echter af of dit herhaald consulteren van z.g. belanghebbenden er niet toe zal leiden dat elke unificatiepoging systematisch de kop wordt ingedrukt. Zij is te allen tijde bereid opbouwende kritiek te aanvaarden en daarmee bij het herzien van haar teksten rekening te houden. Zij is echter van mening dat haar ontwerpen niet zonder meer terzijde geschoven dienen te worden omdat op een bepaald moment ongunstig advies wordt uitgebracht over sommige door haar aanbevolen oplossingen.

Voorts vraagt de Studiecommissie zich af of tot deze «belanghebbenden» ook andere ministeries gerekend dienen te worden, aangezien bepaalde materies onder de bevoegdheid van meerdere ministeries vallen en soms is gebleken dat juist van die zijde bezwaren werden gemaakt. Indien dit niet het geval is — en dit blijkt ook weinig waarschijnlijk — rijst de vraag of het in de bedoeling van de hoogste instanties ligt de van de Studiecommissie uitgaande ontwerpen te verdedigen aan de hand van de gunstige reacties die in juridische kringen zijn geoogst.

Nu dringt de Commissie voor Justitie wel aan op ruimere publiciteit, doch in de nota wordt niet gerept over de middelen die daartoe aangewend moeten worden. De Studiecommissie geeft geen vaktijdschrift uit. Tot nu toe hebben bestaande juridische vakbladen steeds bereidwillig hun kolommen te harer beschikking gesteld voor het publiceren van rapporten, studies en ontwerpen, doch niets garandeert dat deze situatie zich niet van de ene dag op de andere kan wijzigen.

Hoe dan ook, de Studiecommissie juicht het voorstel om

aan haar werkzaamheden meer bekendheid te geven van harte toe.

3. Zodra zich bij het unificatiewerk ernstige moeilijkheden voordoen dient de Commissie voor Justitie daarvan op de hoogte te worden gesteld; zij zal dan beslissen of en, zo ja, op welke voorwaarden de werkzaamheden voortgezet kunnen worden.

In dit verband vraagt de Studiecommissie zich af welke voortaan de rol zal zijn van de ambtenaren die tot dusverre aan haar werkzaamheden deelnamen. Gebruikelijk was dat in elke sectie, bijzondere subcommissie of werkgroep een vertegenwoordiger van de Ministeries van Justitie zitting had. Aan de opmerkingen van deze vertegenwoordigers is in de Studiecommissie steeds ruime aandacht besteed.

De vraag is gewettigd in hoeverre de aanbevolen methode bevorderlijk zal blijken te zijn voor de eenmaking in rechtsopvattingen tussen de drie landen. Het grootste probleem is namelijk dat de Studiecommissie in geen enkel opzicht invloed kan uitoefenen op de administratieve en parlementaire gang van zaken m.b.t. haar ontwerpen.

Zij is dan ook van mening dat met de huidige voorstellen het probleem slechts gedeeltelijk tot oplossing gebracht zal kunnen worden. Zij zou gaarne systematisch betrokken willen worden bij de behandeling van haar ontwerpen door de administratieve instanties, nadat de teksten en de memories van toelichting bij de ministeries zijn ingediend. Vooral zou zij op de hoogte gehouden willen worden van de tegen haar voorstellen geformuleerde opmerkingen zodat zij haar teksten eventueel kan aanpassen na deze opmerkingen zelf te hebben bestudeerd.

Hiermede is dus in grote lijnen de nieuwe methode geschetst en tevens het standpunt weergegeven dat de Studiecommissie m.b.t. de betreffende voorstellen denkt in te nemen.

IV. *Werkzaamheden van de Commissie in de loop van de verslagperiode*

A. *Civielrechtelijke onderwerpen*

1. *Niet-nakoming van verbintenissen*

In vorige verslagen is dit belangrijke ontwerp reeds uitvoerig in grote lijnen geschetst. Wij hoeven daarop dus niet terug te komen, doch willen er nog slechts op wijzen dat dit onderwerp als het ware de tegenhanger vormt van het ontwerp inzake de nakoming van verbintenissen, dat reeds in 1972 aan de ministers van Justitie werd voorgelegd.

De betreffende subcommissie heeft het verdrag voltooid en is thans doende met het opstellen van de memorie van toelichting. Het merendeel der vergaderingen werd besteed aan het redigeren en preciseren van de nieuwe rechtsopvattingen waarvan het ontwerp uitgaat.

O.a. werd aandacht besteed aan de gevolgen van de niet-nakoming en aan de ontbinding van wederkerige overeenkomsten.

Volgens de thans geldende wetten worden wederkerige overeenkomsten in geval van niet-nakoming via de rechter ontbonden. Doch ontbinding door de rechter is niet altijd in het belang van de schuldeiser en zelfs de bevoegdheid waarover de rechter beschikt om de debiteur een bepaalde termijn toe te staan, werkt ook niet altijd in het voordeel van de eerstbelanghebbende, in casu de schuldeiser. Bovendien heeft de schuldeiser in dit geval geen enkele invloed op de gang van zaken en ondanks de wijsheid van de rechter

komt het veelvuldig voor dat het geschil niet werkelijk in zijn belang wordt opgelost.

De subcommissie was van mening dat de schuldeiser meester van de situatie dient te blijven en een keuze moet kunnen doen uit de oplossingen welke de wet biedt (gedwongen executie, evenredige executie, ontbinding of een combinatie van deze oplossingen). Dit recht van de schuldeiser zou niets afdoen aan de bevoegdheden van de rechter aan wie het geschil wordt voorgelegd.

Tot dusverre plachten de rechtbanken de moeilijkheid op te lossen via presumptie van wijziging van de overeenkomst tijdens de uitvoering daarvan, welke wijziging dan geacht werd met instemming van partijen te zijn aangebracht. Deze oplossing heeft echter nimmer geheel voldaan. Uit het feit dat de schuldeiser geen protest had aangetekend werd afgeleid dat hij stilzwijgend met de wijziging akkoord ging. Doch dit had tot gevolg dat tenslotte de feitelijke inhoud van de oorspronkelijke overeenkomst min of meer uit het oog werd verloren. Onzekerheid bleef bestaan over de vraag of het stilzwijgen van de schuldeiser niet het gevolg was van een zekere, soms zeer begrijpelijke beuheid zijnerzijds.

In het ontwerp is deze moeilijkheid opgelost door de schuldeiser in de gelegenheid te stellen een duidelijk standpunt in te nemen, doch gelijktijdig is een bescherming ingebouwd tegen willekeur van de schuldeiser ten opzichte van de debiteur.

Een kwestie van groot belang vormde het debiteurenverzuim. Nauwkeurig bepaald moest worden vanaf welk moment en voor welke handelwijze of juist het ontbreken daarvan de schuldeiser de tegenpartij als «in staat van verzuim» zou mogen beschouwen. Een aantal andere kwesties i.v.m. de niet-nakoming houdt hiermede rechtstreeks verband: geval van overmacht of toeval, overeenkomsten waarin een bepaalde termijn wordt gesteld binnen welke de verbintenis moet zijn nagekomen of het ontbreken van een dergelijke termijn, de inhoud en de waarde van een tot de debiteur gerichte aanmaning, de redelijke duur van de respijttermijn, het moment van overgang van het risico, enz.

Hoewel in het voorgaande de moeilijkheden waarmede de subcommissie zich geconfronteerd zag slechts zeer in het kort werden geschetst, blijkt voldoende hoe diep op al deze kwesties werd ingegaan en hoeveel zorg daaraan werd besteed.

In dit beknopte overzicht der lopende werkzaamheden kan niet uitvoerig worden stilgestaan bij alle vraagstukken die tijdens de vergaderingen werden behandeld. Wij hebben ons tot één daarvan beperkt omdat dat ons het belangrijkste leek.

De subcommissie zet haar werkzaamheden voort doch wordt daarbij belemmerd door het feit dat de Studiecommissie nimmer werd ingelicht over de redenen waarom het ontwerp inzake de nakoming van verbintenissen op 26 november 1973 niet door de ministers werd ondertekend. Dit is waarschijnlijk de oorzaak dat het ontwerp inzake de niet-nakoming dit jaar niet kon worden voltooid.

2. *Opschortingsrechten*

Zoals in vorige verslagen reeds werd vermeld is de met dit onderwerp belaste werkgroep reeds geruime tijd geleden met haar werkzaamheden gereed gekomen.

Deze werkgroep ziet zich echter voor dezelfde moeilijkheid geplaatst als de subcommissie die de niet-nakoming

van verbintenissen behandelt. De onzekerheid waarin de Studiecommissie m.b.t. de bezwaren tegen het ontwerp inzake de nakoming van verbintenissen wordt gelaten, belet de werkgroep het ontwerp definitief af te ronden.

In afwachting van opheldering dienaangaande zijn de leden van de werkgroep de subcommissie behulpzaam bij de voltooiing van het ontwerp inzake de niet-nakoming.

3. Cessie van vorderingen

De betreffende subcommissie heeft een ontwerp opgesteld voor een aantal gemeenschappelijke bepalingen en de laatste hand gelegd aan de redactie van de memorie van toelichting bij de tekst van deze artikelen.

Het ontwerp is doorgezonden aan de leden van de Civiele Sectie met verzoek hun eventuele opmerkingen kenbaar te maken.

Het punt stond op de agenda van de plenaire vergadering van mei j.l.

Doordat de bespreking van de nieuwe werkmethode tijdens deze vergadering veel tijd vergde (zie sub III), is een gedachtenwisseling binnen de Civiele Sectie over het ontwerp inzake de cessie van vorderingen erbij ingeschoten.

Ten einde de doorzending van het ontwerp aan de ministers van Justitie niet een geheel jaar te hoeven uitstellen, zal worden verzocht eventuele opmerkingen over de tekst schriftelijk in te dienen. Indien de adviezen gunstig luiden zal aan de leden van de plenaire vergadering worden verzocht hun akkoordbevinding eveneens schriftelijk uit te brengen.

De Commissie hoopt aldus tijd te winnen en het ontwerp binnen een redelijke termijn aan de Ministeries van Justitie te kunnen doorzenden.

4. Aanneming van werk

De betreffende subcommissie heeft haar werkzaamheden voortgezet.

De moeilijkheid waarvan in het vorige verslag gewag werd gemaakt kon nog steeds niet op bevredigende wijze worden opgelost.

De vraag hoever de vernieuwingen moeten gaan, vormt nog steeds een struikelblok. In Nederland, waar wordt gewerkt aan een herziening van het Burgerlijk Wetboek, zal de aannemingsovereenkomst tot in de kleinste details worden geregeld, terwijl men er in België voor terugschrikt de bestaande wetgeving al te ingrijpend te wijzigen.

Het schijnt echter dat hiervoor inmiddels een modus is gevonden, welke inhoudt dat het ontwerp minder breed van opzet zal worden doch niettemin enkele interessante vernieuwingen zal behelzen.

5. Faillissement

De betreffende subcommissie is met het eerste deel van haar studie gereed gekomen. Zij heeft een voor de ministers van Justitie bestemd rapport opgesteld, waarin haar standpunt m.b.t. de vele met het faillissement verband houdende kwesties wordt weergegeven.

Uit het vorenstaande blijkt dat de subcommissie een bijzondere methode volgt om de studie waarmede zij werd belast tot een goed einde te brengen. Dit houdt verband met de veelomvattendheid van het onderwerp en vooral ook met de grote weerslag van het faillissement op vele andere terreinen.

De subcommissie heeft voor haar werkzaamheden als uitgangspunt genomen het reeds enige jaren geleden door

de heren Belinfante en Van der Gucht opgestelde werkdokument, waarin alle elementen zijn bijeen gebracht die eventueel voor eenmaking in aanmerking komen.

Dit document is in tal van vergaderingen in alle details besproken ten einde na te gaan welke punten wel en welke niet voor eenmaking in aanmerking komen.

De conclusies van de subcommissie zijn neergelegd in bovenvermeld rapport, dat bijzonder duidelijk is en waarvoor de auteurs alle lof toekomt.

Het rapport is toegezonden aan de leden van de Civiele Sectie, die de inhoud tijdens de plenaire vergadering van mei j.l. hebben besproken. Het zal worden aangepast aan de tijdens deze vergadering gemaakte opmerkingen en vervolgens worden doorgezonden aan de ministers van Justitie, met verzoek hun opvatting kenbaar te maken m.b.t. de verdere oriëntatie der werkzaamheden. Nadat de subcommissie hierover zal zijn ingelicht kan zij overgaan tot het tweede stadium van haar werkzaamheden, t.w. het opstellen van uniforme teksten en van de memorie van toelichting.

Een van de vele punten die werden bestudeerd en waarover in de Civiele Sectie uitvoerig van gedachten is gewisseld vormt de vraag welke personen failliet verklaard kunnen worden. Op dit punt bestaat namelijk een essentieel verschil tussen de Belgisch-Luxemburgse en de Nederlandse wetgeving. In tegenstelling tot België en Luxemburg wordt in de Nederlandse wet geen onderscheid gemaakt tussen handelaren en niet-handelaren.

Hoewel in België stemmen opgaan om de werking van de faillissementswet uit te breiden tot niet-handelaren meende de subcommissie niettemin niet tot eenmaking in de zin van de Nederlandse wetgeving te moeten adviseren. Zij stelt slechts een zekere mate van harmonisatie van de bestaande rechtsregels voor, naar het voorbeeld van de Franse wet, waarin de mogelijkheid tot faillietverklaring is uitgebreid tot alle rechtspersonen of althans tot een bepaalde categorie rechtspersonen. Tenslotte stelt de subcommissie voor ook bedrijfsexploitanten, zoals bijvoorbeeld landbouwers, wijnbouwers, de exploitanten van kolenmijnen, enz., in het ontwerp te betrekken.

Daarentegen meende de subcommissie te moeten afzien van eenmaking van de faillissementsgronden of van de regels betreffende de gevolgen van het faillissement voor lopende overeenkomsten. De faillissementsgronden, hoewel in theorie verschillend, schijnen in de praktijk niet zo sterk uiteen te lopen, terwijl van weerskanten slechts een geringe tegemoetkoming vereist is om tot overeenstemming te geraken m.b.t. de gevolgen van het faillissement voor lopende overeenkomsten.

De subcommissie ziet eveneens af van voorstellen m.b.t. de eenmaking van de regels inzake het retentierecht, de schuldvergelijking en het eigendomsvoorbehoud in geval van verkoop.

Daarentegen is de subcommissie van mening dat unificatie m.b.t. de wijze van realisatie van de activa van de failliete boedel door de curator wel tot de mogelijkheden behoort o.a. door het onderscheid dat in de Belgisch-Luxemburgse wetgeving tussen roerende en onroerende goederen wordt gemaakt te elimineren. Zij meent dat eveneens toenadering mogelijk is tussen de opvattingen omtrent bevoorrechte schuldeisers die geen gebruik maken van hun rechten. De subcommissie meent namelijk dat het Belgische systeem nogal gecompliceerd is en minder nauwkeurig dan het Nederlandse systeem, waarin aan de schuldeisers een

maand de tijd wordt gelaten om hun rechten uit te oefenen.

Voorts stelt de subcommissie voor de in de wetgevingen der drie landen een bepaling op te nemen m.b.t. de opheffing van het faillissement bij gebrek aan baten door schrapping van alle formaliteiten t.a.v. onderhandse schuldeisers.

De subcommissie heeft uitvoerig aandacht besteed aan de juridische aspecten van de functie van de curator en aan alles wat daarmee verband houdt, doch kwam tenslotte tot de conclusie dat voorstellen tot wijziging van de wetgevingen dienaangaande beter achterwege kunnen blijven. Hetzelfde geldt t.a.v. handelingen die de curator verricht zonder de daartoe vereiste machtiging en t.a.v. de positie van de gefailleerde gedurende het faillissement.

Op het gebied van het verval van bepaalde rechten van de gefailleerde zouden daarentegen enkele wijzigingen aangebracht kunnen worden die in het voordeel van Belgische en Luxemburgse debiteuren zouden uitvallen. In Nederland gaat faillietverklaring niet automatisch gepaard met verval van rechten. Mogelijk kan op dit gebied overeenstemming worden bereikt, die dan een modernisering van de bestaande wetgevingen tot gevolg zou hebben.

Een andere kwestie waarmede de subcommissie zich uitvoerig heeft beziggehouden is het gerechtelijk akkoord na faillissement. Niets schijnt zich te verzetten tegen eenmaking van de vereiste meerderheden t.a.v. schuldvorderingen en schuldeisers. Tevens lijkt het gewenst eenheid te brengen in de regels betreffende het verzet van een der schuldeisers tegen de akkoordvoorstellen en in de homologatieregels. Een uit de jurisprudentie voortvloeiend verschil m.b.t. het vereiste quorum van de schuldeisers bij het gerechtelijk akkoord zou geëlimineerd kunnen worden.

Binnen het bestek van dit beknopte overzicht kunnen niet alle vraagstukken worden aangeroerd, doch vermeld kan nog worden dat de subcommissie tevens aandacht heeft besteed aan competentieconflicten en aan de weerslag daarop van het betreffende E.G.-ontwerp-verdrag.

Het rapport wordt besloten met een beschouwing over het Belgische wetsontwerp inzake het gecontroleerd beheer, waaruit bepaalde conclusies worden getrokken die de Nederlandse en de Luxemburgse wetgever zouden kunnen interesseren.

6. Gerechtelijk akkoord

Zoals in het vorige verslag reeds werd gemeld heeft de betreffende werkgroep zich in het afgelopen verslagjaar beziggehouden met het opstellen van de memorie van toelichting; de tekst van de artikelen was reeds enige tijd geleden goedgekeurd.

Zoals uit de titel blijkt heeft het ontwerp betrekking op het gerechtelijk akkoord, zo genoemd ter onderscheiding van het akkoord na faillissement. Laatstbedoelde materie wordt, zoals reeds eerder vermeld, door de Subcommissie «Faillissement» behandeld (zie sub 5).

De aandacht dient te worden gevestigd op het verschil tussen de wijze waarop enerzijds deze werkgroep en anderzijds de Subcommissie «Faillissement» te werk gaat.

Gelet namelijk op de vele gevallen waarin het faillissement weerslag kan hebben op andere rechtsmateries heeft de Subcommissie «Faillissement» gemeend een speciale methode te moeten volgen. Om te beginnen heeft zij een uitvoerig rapport opgesteld over alle met het faillissement verband houdende vraagstukken, welk rapport ter advies aan de ministers zal worden voorgelegd alvorens

wordt begonnen met het opstellen van de tekst van het voorontwerp en van de memorie van toelichting.

De Werkgroep «Gerechtelijk akkoord» daarentegen is direct overgegaan tot het opstellen van een voorontwerp, nadat ter zake een voorbereidende studie was verricht en van gedachten was gewisseld over de mogelijkheden van eenmaking op dit gebied.

Niettemin vertoont een aantal vraagstukken op het gebied van het gerechtelijk akkoord grote en soms zelfs volkomen gelijkenis met die betreffende het faillissement. De objectieve voorwaarden waaraan moet worden voldaan om iemand in staat van faillissement te verklaren verschillen niet noemenswaardig van die welke ten grondslag liggen aan het recht om een akkoordprocedure op gang te brengen; in beide gevallen speelt de kwestie m.b.t. de gevolgen voor lopende overeenkomsten een rol en in beide gevallen moet rekening worden gehouden met bevoorrechte schuldeisers, enz.

Ondanks deze punten van gelijkenis kan het verschil tussen de door de twee groepen gevolgde werkwijze niettemin gemakkelijk worden verklaard uit een essentieel verschil dat aan deze twee procedures ten grondslag ligt.

Het faillissement komt namelijk in feite neer op een liquidatie op bevel van hogerhand van een boedel volgens wettelijk voorgeschreven regels. Het gerechtelijk akkoord daarentegen is in feite niets anders dan een transactie tussen de debiteur en zijn schuldeisers onder toezicht van de gerechtelijke instanties.

Bij het faillissement wordt de failliete boedel door de overheid geliquideerd, terwijl bij het gerechtelijk akkoord de rol van de overheid beperkt blijft tot een controle op de akkoordvoorstellen en de afwikkeling daarvan.

Indien de overheid zelf tot executie overgaat dient de wet uiteraard in regels te voorzien waarmede alle mogelijke situaties tot in de geringste details opgelost kunnen worden. Bij het gerechtelijk akkoord daarentegen houden partijen de situatie in eigen hand en kunnen zijzelf tot overeenstemming komen over de afwikkeling van wederzijdse verplichtingen.

Het behoeft dus geen verbazing te wekken dat zowel in de rechtspraktijk als op het nationaal vlak de faillissementsprocedure veel ingewikkelder is dan de akkoordprocedure, aangezien bij laatstgenoemde de autonomie van partijen het uitgangspunt vormt.

Het gevolg van een en ander is dat eenmaking van de rechtsregels inzake het gerechtelijk akkoord eenvoudiger te verwezenlijken is dan eenmaking der faillissementsregels.

Om zich hiervan te overtuigen behoeft men de voorwaarden voor het op gang brengen van een akkoordprocedure slechts op een rij te zetten. Naar de huidige wetgevingen zijn deze voorwaarden gelijk aan die voor het faillissement. Alleen de wetgevingen der drie landen verschillen onderling. De Werkgroep «Gerechtelijk akkoord» zag zich dus voor dezelfde moeilijkheden geplaagd als de Subcommissie «Faillissement». Doch in tegenstelling tot de Subcommissie «Faillissement» beveelt de Werkgroep «Gerechtelijk akkoord» een uniforme oplossing aan. Volgens de werkgroep is het voldoende dat de debiteur voorziet dat hij niet langer zal kunnen voortgaan met het betalen van zijn schulden. Deze oplossing is ontleend aan het Nederlandse recht. De volgens Belgisch en Luxemburgs recht gestelde voorwaarde dat hij bovendien «ongelukkig en te goeder trouw» moet zijn, wordt niet langer als vereiste gesteld. De aarzeling van de Subcommissie «Faillissement»

om deze wettelijke voorwaarden voor het faillissement eveneens te laten vervallen, valt licht te begrijpen aangezien wij hier te maken hebben met regels van het publiek recht.

De werkgroep zet haar werkzaamheden inmiddels voort en hoopt de memorie van toelichting binnen afzienbare tijd gereed te hebben.

B. Strafrechtelijke onderwerpen

1. De benadeelde persoon in het strafproces

Zoals in het vorige verslag werd gemeld is dit ontwerp, te zamen met de memorie van toelichting, aan de Strafssectie doorgezonden. In de loop van de verslagperiode heeft deze sectie niet minder dan twaalf vergaderingen aan de bestudering van het onderwerp besteed.

De leden van de Strafssectie hebben zich uitvoerig laten voorlichten over de reden van bestaan van de talrijke bepalingen alvorens zich daarmee definitief akkoord te verklaren. Deze gedachtenwisselingen zijn uiterst vruchtbaar geweest. In de tekst zijn diverse wijzigingen aangebracht en de memorie van toelichting is dienovereenkomstig aangepast.

De invoering in de drie landen van een zo belangrijke nieuwe rechtsfiguur als de benadeelde persoon verdiende inderdaad alle aandacht. Bovendien vereist de aanzienlijke uitbreiding van de rechten van de civiele partij eveneens bijzondere zorg indien men niet in conflict wil geraken met de traditionele opvattingen dienaangaande.

Met deze unificatie wordt een tweeledig doel nagestreefd; in de eerste plaats een betere bescherming van de belangen van het slachtoffer en in de tweede plaats, via eenmaking van de rechtsregels op dit gebied, de weg openen naar unificatie in ruimer internationaal verband.

Het struikelblok bij dit systeem wordt grotendeels gevormd door de aarzeling die de Nederlandse delegatie aan de dag legde t.a.v. de onbepaalde toelating van de civiele partij tot het strafproces. De leden van de Nederlandse delegatie hebben het gevoel dat gelijktijdige behandeling van de strafzaak en de civiele vordering tot gevolg moet hebben dat de belangen van de ene partij aan die van de andere worden opgeofferd.

De Nederlandse delegatie werd derhalve uitgenodigd een zitting bij te wonen van de Correctionele Rechtbank te Brussel, gedurende welke verschillende zaken werden behandeld. Na het requisitoir van het openbaar ministerie werd de advocaat van de civiele partij in de gelegenheid gesteld zijn standpunt uiteen te zetten niet alleen over de omvang van de geleden schade (zoals momenteel in Nederland het geval is) doch tevens over de bewijsvoering m.b.t. het strafbare feit zelf. Naar het oordeel van de Nederlandse gedelegeerden was dit experiment zeer overtuigend.

Het ontwerp is doorgezonden aan de leden van de commissie, die het tijdens de algemene vergadering van mei jl. hebben goedgekeurd. Nadat er nog enkele kleine wijzigingen in zullen zijn aangebracht zal het ontwerp aan de ministers van Justitie worden doorgezonden.

Overeenkomstig de wens van de Strafssectie zal de voorzitter van Studiecommissie de ministers in overweging geven het ontwerp in vaktijdschriften te publiceren ter verkrijging van reacties uit juridische kringen, met name in Nederland.

2. De verjaring in het strafrecht

Dit onderwerp is tijdens de verslagperiode blijven rusten. De Strafssectie heeft zich hoofdzakelijk beziggehouden met het ontwerp inzake de benadeelde persoon en tijdens de plenaire vergadering van mei jl. kon door de uitvoerige debatten over de nieuwe werkmethode de agenda niet volledig worden afgewerkt.

De bespreking van dit ontwerp is derhalve naar een later tijdstip verschoven

Brussel, 27 juli 1977.

O. Hansen
Secretaris-generaal

OVERZICHTSTABEL (*)

A. In de drie landen in werking getreden verdragen en overeenkomsten

1. Verdrag inzake de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken :

ondertekend op 27 juni 1962, in werking getreden op 11 december 1967.

— Aanvullend protocol :

ondertekend op 11 mei 1974, bij de parlementen ingediend : België, 19 maart 1976 ; Luxemburg, 2 juni 1976.

2. Verdrag betreffende de instelling van een Benelux-Gerechtshof :

ondertekend op 31 maart 1965, in werking getreden op 1 januari 1974.

Nederlegging van de oorkonden van bekrachtiging : België : 22 oktober 1969 ; Nederland : 1 juli 1971 ; Luxemburg : 14 december 1973.

— Aanvullend protocol :

inzake de uitleg van Benelux-verdragen

ondertekend op 29 april 1969.

— Aanvullend protocol :

inzake de uitleg van alle aanbevelingen van de ministeriële werkgroepen

ondertekend op 11 mei 1974

3. Overeenkomst betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen :

ondertekend op 24 mei 1966, in werking getreden op 1 juni 1976

Ratificatiedata : België : 6 januari 1967 ; Nederland : 9 juli 1968 ; Luxemburg : 3 mei 1976.

— Aanvullend protocol :

ondertekend op 26 september 1968, in werking getreden op 1 juli 1976.

4. Verdrag inzake de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen, scheidsrechterlijke uitspraken en authentieke akten in burgerlijke- en handelszaken :

Toestand : Dit verdrag is vervangen door een E.G.-verdrag. Ingevolge een tussen de regeringen gesloten «akkoord» wordt aan het Benelux-verdrag een beperkte uit-

(*) Situatie per 10 november 1976

voering gegeven. Dit «akkoord» is in 1974 van kracht geworden.

P.S. Het Benelux-ontwerp heeft bij de E.G. als discussiebasis gediend.

B. Verdrag uitsluitend door België geratificeerd doch nog niet door de twee andere landen

— *Verdrag inzake de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen in strafzaken :*

ondertekend op 26 september 1968. Ratificatie : België : 19 januari 1973 ; Nederland : — ; Luxemburg : —

Indiening bij de parlementen : Luxemburg : 18 januari 1971.

C. Verdrag uitsluitend geratificeerd door Nederland doch nog niet door de twee andere landen

— *Verdrag houdende Eenvormige Wet betreffende het Internationaal Privaatrecht.* Ondertekend op 3 juli 1969.

Toestand : Ratificatie opgeschort ingevolge een beslissing van 26 november 1973 van de drie ministers van Justitie. Deze beslissing werd gemotiveerd door het feit dat bij de E.G. een ontwerp in voorbereiding is voor een soortgelijk verdrag.

D. Ontwerp-verdragen en -overeenkomsten die door de ministers zijn ondertekend en geratificeerd kunnen worden

1. *Gemeenschappelijke bepalingen inzake de agentuur-overeenkomst :*

ondertekend op 26 november 1973. Indiening bij de parlementen : Nederland : 10 februari 1976 ; België : 19 maart 1976.

2. *Ontwerp-eenvormige wet inzake de dwangsom :* ondertekend op 26 november 1973. Indiening bij de parlementen : Luxemburg : 22 juni 1976 ; Nederland : —

3. *Gemeenschappelijke bepalingen inzake het boetebeding :*

ondertekend op 26 november 1973.

4. *Gemeenschappelijke bepalingen inzake de com-moriëntes :*

Ondertekend op 29 december 1973 Parlementaire behandeling : Luxemburg : goedgekeurd op 31 maart 1976 ; België : goedgekeurd op 3 juni 1976 ; Nederland : ingediend op 10 februari 1976.

5. *Verdrag inzake het overnemen van strafvervolgingen :*

ondertekend op 11 mei 1974.

E. Ontwerp-verdragen en -overeenkomsten die aan de ministers ter ondertekening zijn voorgelegd

1. *Gemeenschappelijke bepalingen inzake koop en ruil :* op 5 februari 1972 gunstig advies uitgebracht door de Interparlementaire Raad.

2. *Gemeenschappelijke bepalingen inzake de nakoming van verbintenissen :*

op 3 juni 1973 gunstig advies uitgebracht door de Interparlementaire Raad.

3. *Gemeenschappelijke bepalingen inzake de werking van de strafwet :* doorgezonden aan de ministers van justitie op 15 juli 1974.

4. *Gemeenschappelijke bepalingen inzake de handelszaak :* aan de ministers van justitie doorgezonden op 16 maart 1977.

5. *Gemeenschappelijke bepalingen inzake bedrogsdelicten :*

Toestand : op voorstel van Nederland is de ratificatieprocedure opgeschort ondanks het door de gerechtelijke autoriteiten van België en Luxemburg uitgebrachte gunstige advies. Deze maatregel werd gemotiveerd door een om-buiging in het vervolgingsbeleid in Nederland.

F. Ontwerpen die nog bij de commissie in behandeling zijn doch weldra gereed zullen komen

1. Cessie van vorderingen
2. Niet-nakoming van verbintenissen
3. De benadeelde persoon in het strafproces
4. Gerechtelijk akkoord
5. Opschortingsrechten

G. Andere ontwerpen die momenteel bij de commissie in studie zijn

1. Aanneming van werk
2. Faillissement
3. De verjaring in het strafrecht
4. Valsheid in geschrifte

H. Oude ontwerpen waarvan de kans op ratificatie gering is, althans in de naaste toekomst

1. Uitbreiding van de strafwet naar plaats. Vervangen door het ontwerp inzake de werking van de strafwet (zie sub E, 3)

2. Vrijwillige tenuitvoerlegging van strafrechterlijke uitspraken. Vervangen door het verdrag inzake de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen in strafzaken (zie sub B)

3. Verdrag inzake de evenredige geldboete. Prematuur geacht.

4. Verdrag inzake de valse getuigenis voor internationale rechtscollages.

5. Verdrag inzake bescherming van de naam en het embleem van de Verenigde Naties.

J. Onderwerpen die ingevolge een beslissing van de commissie terzijde werden gelegd

1. Verlating van het gezin
2. Zakelijke zekerheden.

MEDEDELINGEN

Nationale structuurpolitieke maatregelen en de E.E.G. — De gevolgen daarvan voor de concurrentieverhoudingen tussen ondernemingen

— Om een veelheid van redenen (de gevolgen van de oliecrisis, de economische recessie, de opkomst van produkten uit «low-salary»-landen) is een groot aantal bedrijfstakken in de E.E.G.-landen in moeilijkheden geraakt. De noodzaak van een communautaire en nationaal op elkaar afgestemde structuurpolitiek is daardoor dringender geworden dan ooit tevoren.

De consequenties van structuurpolitiek voor het bedrijfsleven zijn aanzienlijk. Dit geldt niet alleen voor die bedrijven, die recht-

streeks of via subsidies of steunmaatregelen met deze structuurpolitiek in aanraking komen, doch tevens voor de andere ondernemingen in een bedrijfstak, waaraan zulke maatregelen niet worden verleend.

Met het doel aan de ondernemer een overzicht te verschaffen van de verschillende aspecten, die zowel nationaal als communautair verbonden zijn aan het voeren van structuurpolitiek, organiseert de Nederlandse Kamer van Koophandel voor België en Luxemburg te Brussel in samenwerking met de Federatie voor de Nederlandse Export (Fenedex) op dinsdag 14 maart 1978 een studiedag te Rotterdam.

Als inleiders zullen optreden: mr. B.H. ter Kuile, advocaat te 's-Gravenhage, partner De Brauw en Helbach, kantoor 's-Gravenhage; mr. R.L.M. Berger, directeur Industriële Structuur en Bedrijfsaangelegenheden van het Directoraat-Generaal voor Industrie van het Ministerie van Economische Zaken, te 's-Gravenhage; dr. B. van der Esch, juridisch adviseur bij de Juridische Dienst van de Commissie van de Europese Gemeenschappen, te Brussel; dr. E.W. Meier, adviseur van de raad van bestuur van Akzo N.V., te Arnhem.

De volgende onderwerpen zullen aan de orde worden gesteld:

- Herstructurering en steunmaatregelen;
- Nationaal economisch structuurbeleid;
- E.E.G. en structuurpolitiek;
- Ondernemersvisie en structuurpolitiek.

Voor nadere gegevens en aanmelding wende men zich hetzij tot de Nederlandse Kamer van Koophandel voor België en Luxemburg, Koningsstraat 93, bus 4, 1000 Brussel (tel. 02/219.11.74) of Nassauplein 24, 2585 EC 's-Gravenhage (tel. 070/65.18.58), hetzij tot de Fenedex, Bezuidenhoutseweg 76A, 2509 LK 's-Gravenhage (tel. 070/83.81.08).

BERICHTEN

Hof van Beroep te Antwerpen — Statistiek 1977

<i>Arresten</i>	
— Burgerlijk en fiscaal	1777
— Jeugdkamer	36
	1813
— Correctioneel	1541
— K.I.	752
— Herstel in eer en rechten	640
— Jeugdkamer	20
	2953
<i>Inleidingen</i>	
— Burgerlijk en fiscaal	2483
— Correctioneel	1497

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Privaatrecht

ig 14. nr 2, 1977
Ronse J., Marginale toetsing—Weyts L., Samenhandeldrijvende echtgenoten—Overzicht van rechtspraak.

Tijdschrift voor Notarissen

ig 41. nr 11, Nov. 1977
I. Vanstraelen, Kan men terugstorting bekomen t.o.v. zijn mededebiteuren van het teveel betaalde op grond van art. 205 § 1 B.W.?—W. Pintens, De afschaffing van artikel 305 B.W. door de

wet van 1 juli 1972. Een wetsconflict in de tijd—Rechtspraak—Wetgeving.

Tijdschrift voor Gemeenterecht

ig 29. 9e en 10e aflevering, sept.-okt. 1977
Rechtspraak.

Verzameling der arresten van de Raad van State

Jan.-febr. 1977

Info-Jura

ig 4. nr 9, nov. 1977
Rechtspraak—Rechtsleer.

Tijdschrift voor Sociaal Recht

nr 6, 1977

Van Laethem R., La réglementation relative au chômage—Stuyck J., Problèmes omtrent de girale uitbetaling van het loon—Rechtspraak.

nr. 7, 1977

Simoens D., Arbeidsongevallen en beroepsziekten. Kritisch overzicht van recente rechtspraak over bepaalde betwiste punten—Rechtspraak.

Europees Vervoerrecht—Vol. XII

nr 4, 1977

Sean Harrington, Liability for pre-loading and after discharge losses in Quebec—Rechtspraak.

nr 5. Vol. XII, 1977

Dr. iur. Johann Georg Helm, Das Dokument des kombinierten Transports—Ein neues Wertpapier—Rechtspraak.

Tijdschrift van de Vrederechters

ig 86. nr 10, okt. 1977
Rechtspraak.

De Verzekeringswereld

ig 15. nr 179, nov. 1977

H. Thys, Het verplicht dragen van een autogordel—R. Van de Moortele, De nieuwe aanslagtermijnen—De distributie van de verzekeringen—G. Van Lancker, Rechtvaardigheid voor iedereen dankzij de verzekering Balans Groep A.G.—J. Van de Ryck, Arbeidsongevallen—Aangifte—Bedrijfsschadeverzekering—H. De Graef, De levensverzekering steeds in opmars—P. Buyl, Verontreiniging en verzekering—A. Muylaert, Beheer van verzekeringsportefeuille in de werkloosheidsuitkering—Flash—I. Sollié, De tanker «Argo Merchant» en het booreiland «Bravo»—H. De Graef, Nog het nieuw huwelijksrecht. Aan wie wordt de vergoeding voor brandschade uitgekeerd?

Case Summary

1 december 1977

15 december 1977

1 januari 1978

Rechtspraak.

Nederlands Juristenblad

ig 52. nr 42, 3 dec. 1977

Politiek en recht—Th. W. van Veen, Hoge Raad komt verdachte te hulp—J.P. Balkema, Voorlopige hechtenis op het politiebureau—N.D. Jörg, Een pleidooi dat niet mocht worden afgemaakt (artikel 40 WvW)—W.H. Nagel, In 't verleden is het heden—Rubrieken.

ig 52. nr 43, 10 december 1977

J.F. Rang, Nieuwe bepalingen inzake de lijkbezorging—M.M. Olbers, Conversie in het ontslagrecht—Rubrieken.

ig 52. nr 44, 17 december 1977

H.U. Jessurun d'Oliveira, Staatloosheid voor Z.A.-sympathisanten?—K.J. Kraan, Homogeniteit van het kabinet als staatrechtelijk probleem—D.J.P.M. Vermunt, De strafbaarheid van de hulpverlening aan weggelopen minderjarigen—Rubrieken.

ig 52. nr 45-46, 24 december 1977

Gerald C. Sterns, Air crash cases in the United States. A consideration of the Tenerife issues—Rubrieken.